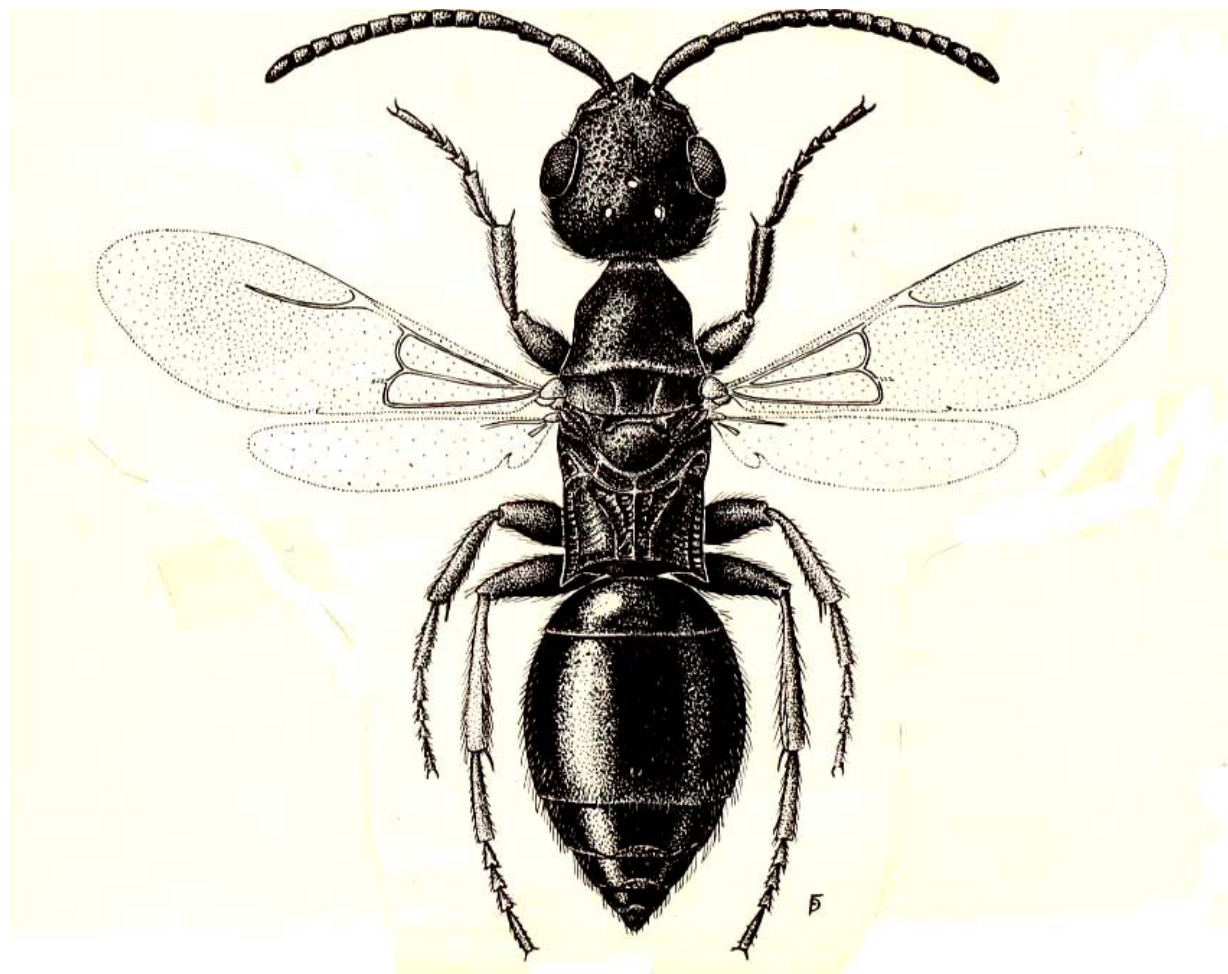

Rovarász Híradó

A Magyar Rovartani Társaság tájékoztatója
38. szám, 2005. március

Mesitius moczari Nagy, 1968

Tartalom:

Rovarász kortársaink — MRT Hírek — Szakirodalmi figyelő — Külömfélék

Rovarász Híradó

a Magyar Rovartani Társaság
negyedéves tájékoztatója

A tájékoztatóban megfogalmazott vélemények nem minden esetben tükrözik a Szerkesztőbizottság és a Magyar Rovartani Társaság vezetőségének álláspontját.

Szerkesztőbizottság (szerk.): Haltrich Attila (HA), Jenser Gábor (JG), Rozner István (RI), Szalóki Dezső (SzD), Mészáros Zoltán (MZ), Merkl Ottó (MO), Balázs Klára (BK) és Szócs Gábor (SzG).

Szerkesztőség:

BCE, KTK, Rovartani Tanszék,
1118, Budapest, Ménesi út. 44.
Telefon: 372-0125.
drótposta: attila.haltrich@uni-corvinus.hu

Magyar Rovartani Társaság (MRT)

Budapest VIII., Baross utca 13.
www.magyarrovartanitarsasag.hu
A Magyar Rovartani Társaság célja és feladata a rovaran általános művelése, elsősorban a magyarországi rovarvilág kutatása és vizsgálata, valamint a rovarani ismeretek terjesztése.

Elnökség (2005)

Elnök: Dr. Mészáros Zoltán
I.alelnök: Dr. Merkl Ottó
II.alelnök: Dr. Szócs Gábor
Titkár: Rédei Dávid
Szerkesztő: Dr. Merkl Ottó
Pénztáros: Szalóki Dezső
Ellenőr: Simonyi Sándor
Jegyző: Kutasi Csaba

Ülések – a nyarat kivéve – minden hónap harmadik péntekén a BCE Kertészettudományi Karán, az „A” épület A/1 termében (Budapest XI., Ménesi út 44), délután 4 órakor.

Illusztrációk

Címlapon: *Mesitius moczari* Nagy, 1968 (Afganisztán).

Hátlapon: *Metrionotus szelenyii* Móczár, 1970 (Szaúd-Arábia) és *Ceropales bicoloripes* Móczár, 1967 (Mongólia)

„Felszállt a füst”, mondhatnánk megkönnyebbülve: a **Magyar Rovartani Társaságnak** van új elnöke és titkára. Csak aki részt vett az utóbbi közel fél év egyeztetéseiben, csak az tudja, hogy ez mennyire nem ment könnyen. Változott a jegyző személye és a *Folia* főszerkesztője is.

A RH előállításában is minőségi változás történt. A decemberi számot már pdf formátumban (is!) sikerült átalakítani és teríteni Ábrahám Levente jóvoltából (ezúton is köszönjük!). Folyamatosan bővül azok köre, akik nem csak a postai úton, a meghívóval együtt terjesztett, fénymásolt, többnyire rövidített RH-t, hanem az internetes változatot is kapják. Az ő számuk már elérte a 45 főt. Az internetes változat mindig hosszabb (ott nem rövidítünk!) és rendszerint sok képpel illusztrált. Nem ajánlom senkinek kinyomtatni, hiszen a sok színes fénykép miatt ez igen sokba kerülne. Elég nézegetni a képernyőn! Ha valaki fel szeretne iratkozni a listára, elég egy egysoros e-mail a címemre (attila.haltrich@uni-corvinus.hu).

Az idei évre is 4 RH számot tervezünk: egy **márciusit**, egy **májusit**, egy **októberit** és egy **decemberit**. Mivel minden egyes számot legalább 4-5-en lektorálnak és a meghívókkal kerülnek postázásra, ezért a lapzárták minimum 3 héttel az adott hónap rovarani ülése előtt lesznek.

Továbbra is várom a tagtársak írásait, beszámolóit, digitális felvételeit, egyszóval mindent ami érdeklődésünkre számot tarthat.

2005 február

HA

Rovarász kortársaink

A 90 éves Dr. Móczár László köszöntése és szakmai életútja

Móczár László Kiskunfélegyházán, 1914-ben született. A család a trianoni békediktátum következtében 1919-ben Kiskunfélegyházára költözött, ahol az édesapa tanítóképző intézeti tanár volt, majd 1930-ban kinevezték az újonnan épült Jászberényi Tanítóképző Intézet igazgatójává. Móczár László a kiskunfélegyházi gimnáziumi évek után 1933-ban Jászberényben érettségizett. Egyetemi tanulmányait Budapesten a Pázmány Péter Tudományegyetemen végezte, ahol állattan-, ásványtan - földrajz szaktárgyakból 1937. júniusában doktori diplomát, 1938-ban pedig természetrajz-, földrajz szaktárgyakból középiskolai tanári oklevelet szerzett. 1939-ben Szegeden a tanítóképző - intézeti tanári diplomát kapta meg. 1937. október 1.-én az Országos Magyar Természettudományi Múzeum Állattárában egy évig, mint próbaszolgálatos tisztviselő jelölt, majd 1939.

február 1-ig, mint fizetés nélküli önkéntes munkaerő dolgozott, amikor két éves tényleges katonai szolgálatra behívták. Mindössze hathetes alapképzés után tüzerként részt vett Kárpátalján, Erdélyben és a Délvidéken folyó harcokban. 1940. októberében tartalékos állományba helyezték. Az akkori álláshiány miatt 1941-ben a múzeumból először Budapesten, s még ugyanabban az évben Kolozsvárott vállalt tanítóképző - intézeti tanári állást, ahol rövidesen ki is nevezték rendes tanárrá. 1942-ben részt vett c. adjunktusként a kolozsvári I. Ferenc József Tudományegyetem Matematikai és Természettudományi karán Hankó Béla professzor tanszékén Örösi Pál Zoltán docens mellett az egyetemi oktatásban is. Közben ismételten behívták katonának és a hadifogsággal együtt 50 hónap katonai szolgálat után, 1946 közepén, tartalékos hadnagyként leszerelték. A második világháború csendesebb időszakai közben volt alkalma a hártyszárnyúak viselkedésére vonatkozó megfigyelésekre is, egyes eredményei meg is jelentek. 1944 őszén került vissza Budapestre a Múzeum, Hymenoptera gyűjteményébe. 1946 őszén megnősült, 3 gyermeket nevelt fel. 1950-ben Magyarország rovarainak biológiája témaköréből magántanári képesítést szerzett. 1951-ben 2 évre, a szombati kutató - nap biztosításával, áthelyezték a Múzeumok és a Műemlékek Országos Központjába, majd a Művelődésügyi Minisztériumba, ahol feladata az állattani kutatások és a múzeológia országos irányítása a természettudományi kiállítások szervezője lett. 1952-ben a Magyar Tudományos Akadémiától megkapta a biológiai tudományok kandidátusi tudományos fokozatot. Ismételt kérésére 4 év után visszaengedték a kutató - pályára, de politikai magatartása miatt csak vidékre, a pécsi Janus Pannónius Múzeumba. 1956-ban, rehabilitáció útján helyezték vissza a budapesti Természettudományi Múzeumba. A MTA Martonvásári Kutatóintézet felkérésére végzett Méhalkatú rovarok szerepe a lucernásainkban c. doktori értekezés megvédése után 1961-ben lett a biológiai tudományok doktora. 1969-ben nevezték ki a Szegedi József Attila Tudományegyetem Természettudományi Karán az Állattani Tanszék tanszékvezető professzorává. Itt bevezette a rovartan s részben a szervezeten korszakos audiovizuális oktatását, a cönológiai - ökológiai

kutatásokat. Az audiovizuális oktatás egyik legfontosabb eredményeként a hallgató egy automatikusan működő vetítő és hangszalag segítségével, pl. színes élő rovarokról készült 400 rovarfelvétellel bármikor, önállóan felkészülhetett az anyag elsajátítására. Ez mellett nemzetközi híru előadók közreműködésével, mint Szelényi Gusztáv, Jermy Tibor, Szalay–Marzsó László, Nagy Barnabás beindította végzős hallgatók, doktoranduszok és minden érdeklődő hallgató számára a Növényvédelmi Állattan speciál kollégiumot, színesítve az entomológiai oktatást. 45 évi aktív szolgálat után 1982-ben ment nyugdíjba.

Kutatási területei: a Kárpát - medence földrajzi egységének Hymenoptera, elsősorban Aculeata faunisztikai, állatföldrajzi, taxonómiai feldolgozása. 3 alcsalád világrevíziója. A hazai Aculeata-k etológiájának, a rovarok társas élete kialakulásának tanulmányozása. Rendszeresen részt vett a fauna feltárásokban: 1937-ben Dudich Endre professzor vezette Kőszegi - hegyek kutatásában, már előzően is Kassa-, Jászberény környékén, a Természettudományi Múzeum által 1943-ban Erdélyben, Bugacon, a Balaton déli részén szervezett gyűjtésekben, Nemzeti Parkok faunakutatásaiban: Bátorligeten (1996) és Aggtelek (1999) kutatásáig, továbbá 1954 – 56-ban Mecsekben és az ország egyéb területein, vagy pl.: 1972-ben Pápua Új-Guineában.

Megszervezte az 1890-es évek végén kiadott Magyar Birodalom Állatvilága kiegészítésére a Catalogus Hymenopterorum I. - XXV. publikáció sorozatot, amelyek a Kárpát - medencében kimutatott különböző családok vagy genusok teljes faunisztikai és fenológiai listáját ismertették.

1938-tól és 1948-ig a Magyar Természettudományi Múzeumban meglévő gazdag anyag közép - dunai faunakerületére vonatkozó Kárpát - medence új állatföldrajzi térképét közölte állat-, növényföldrajzi és ökológiai szempontok figyelembe vételével, ami 1967-ben Radó: Magyarország Nemzeti Atlaszában is megjelent.

A taxonómiai vizsgálataiban során 226 dolgozatban a tudomány számára 230 új fajt, több genust, subgenust írt le. Számos hazánkra nézve is új fajok ismertetésén kívül téves fajértelmezéseket

tisztázott, újabb határozó kulcsokat tett közzé, gynandromorph példányt ismertetett. Magyarország Állatvilága című akadémiai sorozatban az alábbi egységeket dolgozta fel: 1956: Pompiloidea superfam., 1959: Sphecoidea superfam., 1967: Chrysidoidea superfam., 1959: Ichneumonidae fam., 1969: Mesochorinae subfam (társszerző: Bajári E.), 1972: Tenthredinoidea superfam. (társsz.: Zombori L.) 1955: Vespoidea superfam. Gordon Gordh.: Bethyloidea: Mesitiinae alcsalád

világkatalógusát 1990 - ben Washingtonban publikálta. A budapesti múzeum és a világ mintegy 50 nagyobb múzeumaiból – Washington – Ottawa – Buenos–Aires-től Osakáig, Japánig, Ausztráliáig és Stockholmtól Cape Town–ig kölcsön kapott típus és egyéb több ezernyi értékes anyagát, a mongóliai, a Krombein amerikai kutató ceyloni expedícióinak gyűjtéseit is, több évtizeden át feldolgozta. Többtucatnyi publikációban közölte a Ceropalinae és a Cleptinae alcsaládok világrevizíóját, világkatalógusát, így a duplum-példányokból hazánk gyűjteménye is a világelsőik közé került. A toxonómiai kutatásokat nagyban elősegítették az egyes kongresszusokon Bécs (1960), London (1964), Moszkva (1968), Canberra (1972), Kyoto (1980) való előadásai, kapcsolat teremtései és a külföldi könyvtárakból hazahozott temérdek cikk - másolat. Magyar állami ösztöndíjjal Bécsben, Prágában (1943), Varsó-Olsztyn - Krakóban (1961), Berlinben (1965, 1976, 1980), Lunz am See-ben (1965), Romániában (Bukarest - Agigea) (1968), Egyiptomban (1975), Szent Pétervárott (1977), Spanyolországban (1978), dolgozott Német (DAAD) ösztöndíjjal Münchenben, Boonban és Hollandiában (1970) tanulmányozta a gyűjteményeket és a könyvtárak anyagát. A Naturhistorisches Museum meghívására, Obergurglban az Innsbrucki egyetem kutatóbázisán két hétig (1976) dolgozott. Részben támogatással vett részt Európa legtöbb múzeumában, mint Linz (1960, 1965, 1973), Lengyelország (1961, 1981), Zürich (1970), Bulgária (1979), Koppenhága és Skandinávia (1982). Magánúton Washingtonban, New Yorkban, Ann Arborban és Ottawában (1978), Delhiben, Kyotóban, Tokióban, Osakában és Hirosimában (1980) dolgozott.

Muzeológiai tevékenysége során, több éven át rendezte a felhalmozódott kis dobozokban tárolt vegyes anyagok tömegét Stohl Gábor munkatársával. Biztosította a külföldi kutatók vizsgálatra kért anyag - kölcsönzéseit. A több milliós gyűjteményben bevezette a típus - leltár jegyzékét, beindította az óriási anyagból elkülönített Kárpát-medencei magyar- és a világgyűjtemények

felállítását. 1950-ben megszervezte és elindította a múzeumi preparátorképző tanfolyamot. Létrehozta a Természettudományi Múzeum Állattárában többek között a Fotóarchívumot, Ambrus Bélával az új típusú gubacs - gyűjteményt. Összeállította az 1897 - 1953 közötti évek Magyar Hymenoptera Irodalom jegyzékét. 1972-ben kiadta az új Catalogus Hymenopterorum négyzethálós lelőhelyjegyzékét szlovák, ukrán, és szerb társszerzők közreműködésével az eredeti régi és a trianoni diktátum után sok félreértésre okot adó megváltoztatott új helységnevekkel.

A cönológiai - ökológiai kutatások közül a Martonvásáron lévő Akadémiai Kutatóintézet felkérésére három éven át tartó és munkatársakkal végzett adatfelmérés után kimutatta, hogy a maglucernást túlnyomó részben három domináns vadméhfaj porozza be és a lucernás mellé olykor kaptárakban telepített házi méhek csak aránytalanul kisebb mértékben végzik el, sőt a közhiedelemmel szemben a megporzás mértékét még csökkenthetik is. Az eredmények publikálása után számos hasonló kutatást indítottak el Közép - Európában és hívták meg Egyiptomba (1975) is.

Az 1970-es években megszervezte, és munkatársaival Bugacon beindította az ökológiai kutatóállomást. Meghonosította és módosította a repülő rovarok automatikus gyűjtésére alkalmas Malaise-csapdát, a Tirolból importált, a talajban kifejlődő s onnan eltávozó rovarok

egzakt felmérésére alkalmas speciális négyzetes borító rovarcsapdát.

Az etológiai kutatások kiemelkedőbb eredménye a magános életű darazsak viselkedésének közleményei, a rovarok reflex – cselekmény – sorozatának, a kulcsingerek szerepének feltárása, az eddig elvétve ismert fajokon túli igazolása volt. A tihanyi - löszfal rovar - együttesének korszerű módszerekkel való felmérésével a magános életből a társas életbe való fejlődés egyes okainak kimutatása különösen érdekelte. Legtöbbet az Eumeninae fajok közül is a hazánkban ritka, a Tihany - félszigeten, a löszfalon csoportosan élő óriás, kürtődarázs - Paragymnomerus spiricornis viselkedés módjával, fészkelési és ivadék gondozásával foglalkozott. Megfigyelésit más fajokra is kiterjesztette. Hazánkban szintén igen ritka nagy smaragdfémdarázs a Stilbum cyanurum, a lopódarázs - Sceliphron destillatorium fészkeiben megfigyelt élősködés elemeit még az 1990-ben amerikai szerzők által írt és

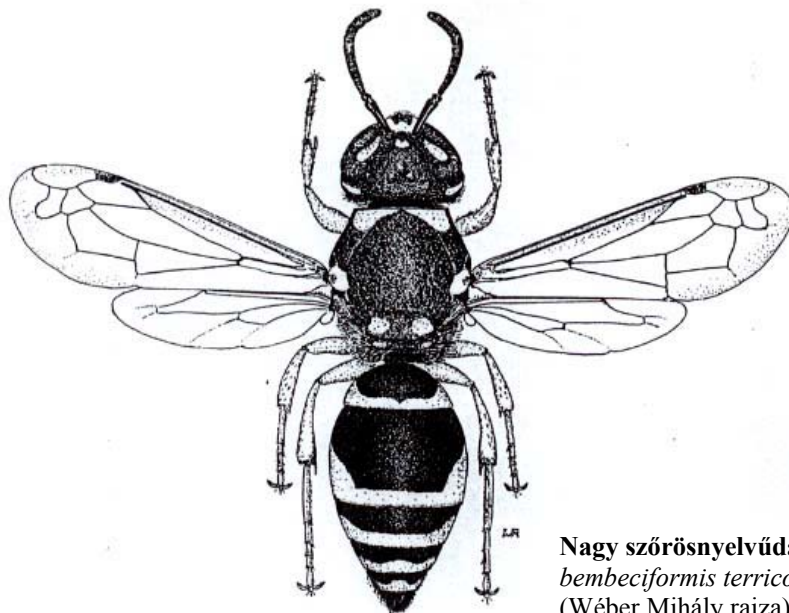
Washingtonban megjelent Kimsey - Bohart: The Chrysidoid Wasps of the World vaskos kötet is részletesen idézi. Eredményeiről kutató - helyeken, nemzetközi kongresszusokon is több előadást tartott. Összesen 48 etológiai dolgozata jelent meg.

Az ismeretterjesztés a fenti tevékenységekkel szorosan összefügg s azoktól legtöbbször el sem választható.

178 cikke, 10 könyve jelent meg. Móczár László legjelentősebb ilyen irányú munkája az első magyar nyelvű Állathatározó I - II. szerkesztésében, 11 társszerző közreműködésével, saját

fejezeteivel 1950-ben készült el. Az I. kötetben a határozó kulcsok szövegei szerepelnek, a II. -ban az eligazodást, a felismerést 7000 rajz könnyíti. A munka egyedülálló, mert egyetlen könyvben egyesíti, és így az áttekintést rendkívül elősegíti a közép - európai állatvilág leggyakoribb, csaknem 6000 képviselőjét az egysejtűektől az emlősökig. A könyv sikerét az átdolgozott és színes fényképekkel is bővített II. és III. kiadás (1969, 1984) bizonyítja. Fényképeivel bőven illusztrált további könyvei: Rovarok közelről (1957), Állatok gyűjtése (1962 szerk.), Képes Állatvilág I. – II. (1963), Legyek, hangyák, méhek, darazsak (1974. +2., +3. kiad.), Kis állathatározó (1974), Rovarbölcsők (1987), Rovarkalauz (1990), Rovarvilág (2002).

Az 1950-es évek elején több középiskolai és főiskolai tankönyv és segédkönyv szerzője. A Rovarvilág CD lemezt (2003) 860 élő rovarokról készült fénykép színesíti. E mellett 1250 magyar entomológus életrajza, részben fényképe, több rovar hangja, mozgó filmje és néhány rovarászról készült hangfelvétel kíséri. Négy rovarokról készített dokumentum filmje közül a „Bölcsők” Cannes -ben és Moszkvában díjat nyert. Chicagó (1956), Salt Lake City (1958), Washington és Atlantic City (1960) és Gearhart (Oregon) (1963) városokban részben nemzetközi, részben a Rovartani Társaságok fotókiállításain egy, I., két II., egy III. és hat dicsérettel kiemelt díjat nyert. Budapesten 1960-ban, majd Pécsen „Rovarok közelről” címmel saját etológiai felvételeiből fényképkiállítást rendezett. Számos egyesület, mint az Erdélyi Múzeumi Egyesület (1943), MTA Zoológiai Szakbizottságának (1951 - 1954, 1970 - 1974, 1980 - 1984), Acta Zoologica szerkesztő bizottságának, a Búvár szerkesztő bizottságának, 1950 után több időszakban, éveken át a TTIT Biológiai Választmányának, a Magyar Rovartani Társaságnak 1938 - óta tagja, majd v. alelnöke, s örökös választmányi tagja. A Tiszakutató Bizottság v. tb. Elnöke, a MBT Állattani Szakosztály v. titkára. Népszerű folyóiratokban a rovarokról fényképekkel gazdagon szemléltetett legalább 178 - részben rövidebb - cikke jelent meg. Hazánkban 470 - nél több ismeretterjesztő előadást tartott.

Nagy szőrösnyelvűdarázs – *Hemipterocheilus bembeciformis terricola* (Mocsáry)
(Weber Mihály rajza)

Munkásságát hazánkban és külföldön is értékelték. Elnyerte 1975 - ben a Magyar Rovartani Társaság Frivaldszky - emlékérem arany fokozatát, továbbá 1986-ban a Magyar Biológiai Társaság biológiai oktató és szervező munkájáért id. Entz Géza-, 1993-ban Gorka Sándor

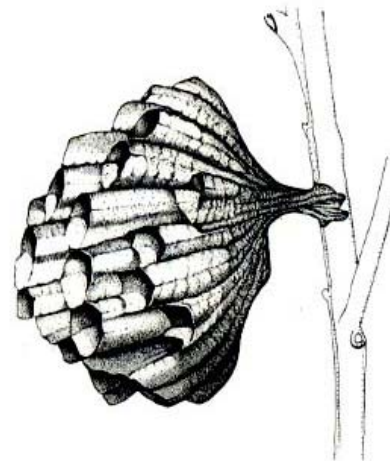
díját, József Attila Tudomány Egyetem oktató-nevelő munkájáért 1979-ben elismerő oklevelet kapott.

ELTE 1988 - 2002 között arany-, gyémánt-, vas-okdiplomát adott át számára. A Móra Ferenc Kiadó 1964-ben a Képes Állatvilág Könyvét Szép magyar könyv és nívódíj elismerésben részesítette. A TTIT Országos Elnöksége 1964-ben elismerő oklevéllel, 1979-ben aranykoszorús jelvényrel tüntette ki. Az Országos Hazafias Népfront 1984-ben a környezet védelméért, fejlesztésért, kitüntető jelvényt adományozott számára. Könyvkiadók, az Írószövetség és a Magyar Fotóművészek Szövetsége 1991-ben a Rovarkalauz könyvéért dicsérő oklevelet adott át számára. A fent említett tudományos munkáit a hazai és a nemzetközi tudományos világ szakemberei 19 új fajt „móczari” elnevezésével honorálták. 1975-ben az Österreichische Entomologische Gesellschaft Lunz am See - ben tagjává választotta. 1989 - ben Royal Entomological Society taggá nyilvánította. 1999-ben Baselben a Symposium Internationale Entomofaunisticae Europae Centralis. Ehrenmedaille - el tüntette ki.

Életrajzát közzölték: JATE Szegedi Egyetemi Almanach 1971, 1990, 1996. Új Magyar Lexikon 1962 - 2002; Who' s and Who in Western Europe Cambridge CB23QP, Ki Kicsoda Magyar (1990) majd Nemzetközi Életrajzi Lexikon, 1999; Természet Világa 2002 II. Különszáma; Who's and Who in Europe Budapest 2003; Rovarvilág: Magyar Entomológusok CD 2003, fejezete.

2004 – ben a Szent - István Akadémia választotta tagjai sorába. 2004. október 11 - én a Szegedi Tudományegyetem Napján, munkahelye a Szegedi Tudományegyetem, ahonnan nyugdíjba vonult a legmagasabb egyetemi kitüntetésben Klébersberg Kunó díj emeritus fokozatában részesítette, hét évtizedes oktató, kutató és iskolateremtő tevékenységéért.

Móczár professzor úr az egyetemi biológusképzés során, az entomológia oktatásában iskolateremtő tevékenységet folytatott. Megújította a taxonómia tanítását, és nagymértékben segítette a tanszéken folyó állatszervezetan oktatását is. Beindította az ökológiai kutatásokat

Papírdarázs fészek
(Móczár László rajza)

és segítette a csoporttá szerveződését. Egy sajátos rovar etológiai és muzeológiai szemléletet valósított meg.

Egy igazi pedagógus tudományából másoknak is ad. Tanári – oktatói tevékenységére jellemző napjainkig a tanítványok, a kollégák, a volt munkatársak szakmai életútjának a folyamatos figyelemmel kísérése, valamint az erkölcsi, emberi és szakmai segítése. A tanítványok és kollégák a magán beszélgetéseik során mindig hangsúlyozzák azt, hogy a professzor úr, Laci bácsi szakmai megmérettetések alkalmából mindig szilárdan mellettünk állt. 14 éves tanszékvezetői egyetemi tanári pályafutása során 14-en egyetemi doktori, míg ebből 10

tanítvány tudományos fokozatot szerzett. Tanítványok és a munkatársak közül az elmúlt időszakban hatan tanszékvezető egyetemi tanári, egy pedig Dr. Gaskó Béla személyében a Szegedi Móra Ferenc Múzeumban, főigazgató helyettesi beosztást nyertek el.

Oktatói- kutatói és ismeretátadó tevékenységében összegződött a múlt század első felének a dudichi és klébersbergi szellemisége.

A Szegedi Tudományegyetemen, Természettudományi Kar utolsó 3 évtizedének egyik legeredményesebb iskolateremtő professzorát köszöntjük a mai napon 90. születésnapja alkalmából.

Igen Tisztelt Professor Úr, kedves Laci bácsi, tisztelt Család!

A tanítványok, munkatársak, kollégák és tisztelők nevében tiszta szívből sok erőt, egészséget kívánunk Neked és kedves csalárodnak, bízva abban, hogy még nagyon sokáig körünkben fogsz tevékenykedni.

Nagy tisztelettel és szeretettel a tanítványok, kollégák és munkatársak nevében

Dr. Tanács Lajos
tanszékvezető egyetemi tanár

Szeged, 2004. december 10.

(A MRT decemberi ülésén elhangzott köszöntő, változtatás nélkül. A képeket Dr. Körmöci László készítette. A szerk.)

MRT Hírek

A Magyar Rovartani Társaság február 28-án választmányi ülést tartott. Az új elnök dr. Mészáros Zoltán megköszönte a bizalmat és elmondta, hogy az egyesület üléseinek megtartására a továbbiakban is a Budapesti Corvinus Egyetem (BCE) Kertészettudományi Karán, az A1-es teremben lesz lehetőség, az előadások után a zsíros kenyér partira pedig a zsbongó is rendelkezésre áll.

Az előadóüléseken a továbbiakban a több rövid előadás helyett inkább két hosszabbat terveznek, melyek közül az egyik faunisztikai a másik pedig alkalmazott rovartani témájú lesz. Ezeket követi majd a szokásos úti beszámoló. Az előadások hosszának pontos betartására ügyelni fognak. A Magyar Rovarászati Napokra, a hagyományokhoz híven novemberben kerül sor, és a Rovarászbált is ekkorra tervezik. A rovarász kirándulás helyszínére két javaslat érkezett, Bátorliget és Bükkszentkereszt. A Választmány ezúton is kéri a tagság véleményét, hogy melyik helyszínre kirándulna szívesebben. Szó esett még a tagrevízióról és a Rovartani Napokra kiírt pályázati rendszer átalakításáról is.

Kutasi Csaba, jegyző

Titkári beszámoló

Tisztelt közgyűlés, kedves Vendégeink!

Társaságunk a mai közgyűléssel működésének 95. esztendejét zárja.

Az idén különösen is hosszú azoknak a tagtársainknak a sora, akik tagságának évszáma ötten osztható. Őszinte tisztelettel és megbecsüléssel köszöntjük: DR. NAGY Barnabást, aki 65 éve, DR. MARTINOVICH Valért, aki 50 éve, DR. BENEDEK Pált, DR. RÉZBÁNYAI Lászlót és DR. VARGA Zoltánt, akik 45 éve, DR. RÁCZ Verát, DR. PAPP Lászlót, DR. SZARUKÁN Istvánt, DR. SZERÉNYI Gábort és DR. ZOMBORI Lajost, akik 40 éve, DR. BASKY Zsuzsát, DR. GYULAI Pétert, HERCZIG Bélát, DR. MAJER Józsefet, PODLUSSÁNY Attilát, SZALÓKI Dezsőt, SZÓKE Lajost és DR. THURÓCZY Csabát, akik 35 éve tagjai a Magyar Rovartani Társaságnak.

Az elmúlt évben az új Alapszabály következtében – a Közgyűlés hatáskörébe került a tagfelvétel – csak 4 új taggal gyarapodott Társaságunk. Örömmel üdvözljük körünkben KOTÁN Attilát, PAPP Tamást, TRUGLY Pétert és VINCZE Tamást.

Ez évben Társaságunk 13 tagja részesült magas elismerésben. DR. MAHUNKA Sándornak és DR. PAPP Lászlónak a megosztott Széchenyi díjhoz, DR. TÓTH Miklósnak a MAE Horváth Géza Emlékéremhez, DR. JENSER Gábornak a Szelényi Gusztáv Emlékéremhez, DR. TÓTH Józsefnek Pro Silva Hungariae díjhoz, DR. BENEDEK Pálnak, DR. MOLNÁR Józsefnének, DR. VOIGT Erzsébetnek és DR. VÖRÖS Gézának a Miniszteri Elismerő Oklevélhez, DR. MÓCZÁR Lászlónak a Pro Studio et Fidei díjhoz, a Klebelsberg Kuno díjhoz és a JATE professzor emeritus címéhez, DR. BOGNÁR Sándornak és DR. SÁRINGER Gyulának a Szent István Akadémia végleges tagságához és DR. BALÁZS Klárának a Budapesti Corvinus Egyetem címzetes egyetemi tanárságához gratulálunk.

Januári és márciusi közgyűléseinken elfogadtuk a hatályos törvényeknek megfelelő Alapszabályt és a Társaság közhasznú szervezetté válását.

2004-ben sem kaptunk állami támogatást. Idén a közhasznúság nem volt feltétele a pályázatnak, de mérleg hiányában elutasították. Javaslom, hogy a továbbiakban a Közgyűlés előtt a pénztáros konzultáljon mérlegképes könyvelővel.

Még 1999-ben együttműködési megállapodást kötöttünk a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóságával, ennek keretében több tagtársunk végzett kutatásokat a Balaton-felvidéken.

A törvény szerint a személyi jövedelemadó 1 százalékából befolyt összeg felhasználását közzé kell tennünk valamelyik lapban. A Köznevelés című lap 34., 2004. október 29-i számában jelent meg a közzététel a következő szöveggel:

A Magyar Rovartani Társaság 2003-ban az előző évi személyi jövedelemadó 1 százalékának felajánlásaiból összesen 452 764 Ft támogatást kapott. Ezt az összeget a XXVI. Magyar Rovarászati Napok költségeire (kiállítás és pályázatok díjai), a kutatási eredményeinket közlő FOLIA ENTOMOLOGICA HUNGARICA nyomdai költségeire és a honlap fenntartására fordítottuk. Minden kedves felajánlónak ezúton is köszönetet mondunk.

Előadóüléseinken és a XXVII. Magyar Rovarászati Napokon összesen 35 előadás hangzott el. A színvonalas előadási anyagban 5 faunisztikai, 12 színes utibeszámoló, 2 ökológiai és rendszertani, 8 alkalmazott rovar-tani és etológiai előadás, valamint 8 megemlékezés hangzott el. Előadóüléseink látogatottsága jó, naplónk alapján átlagosan 64 fő volt ülésenként. Legnagyobb látogatottság a Rovarászati Napok péntekén volt, ekkor 85-en hallgattuk az előadókat. Köszönettel tartozunk a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem illetve a Budapesti Corvinus Egyetem Kertészettudományi Karának, hogy rendezvényeink számára helyet biztosít, dr. PÉNZES Bélának és dr. MÉSZÁROS Zoltánnak, hogy ezt intézi. Külön köszönjük GÁTMEZEINÉ HELMECZY Katalin és dr. HALTRICH Attila lelkes közreműködését zsiroskenyér partik lebonyolításában.

Rovarászbált rendeztünk februárban az ELTE Radnóti Miklós Gyakorlóiskolájában. 60-an gyűltünk össze és jól éreztük magunkat.

Ez évi rovarász kirándulásunk - június 18-20. - a Jászberény környékére, a Hajtómocsárhoz vezetett. Köszönet BUSCHMANN Ferencnek és SZABÓKY Csabának a remek szervezésért. Ezenkívül több tagtársunk vett részt a BKÁE Kertészettudományi Kar Rovartani tanszéke által Hargitafüredre szervezett kiránduláson (július 25-30.).

Novemberben megrendeztük a XXVII. Magyar Rovarászati Napokat a Magyar Természettudományi Múzeum kiállítási épületében. Pályázatokat hirdettünk meg, klubestet tartottuk, rovarbörzét szerveztünk az Almássy Téri Szabadidőközpontban a Papillio Alpítvánnal közösen.

A beérkezett pályázatokat a Lektorok véleménye alapján a Bíráló Bizottság a következő díjakkal jutalmazta:

Dolgozatok

1. Id. KOVÁCS Tibor; 3. SÁR Péter által írt dolgozatok.

Gyűjtemény

1. NÁDAI László; 2. NÉMETH Tamás, PAPP Zoltán; 3. DR. MÉSZÁROS Zoltán.

Dia

1. NÁDAI László; 2. SZABÓKY Csaba.

Fotó, rajz

1. KONCZNÉ BENEDICTY Zsuzsa; 2. SZABÓKY Csaba.

Decemberben a Magyar Bilológiai Társaság Állattani Szakosztályával közös ülésen köszöntöttük DR. MÓCZÁR Lászlót 90. születésnapján.

Tagtársaink idén is két sikeres kiállítást szerveztek. A hagyományoknak megfelelően Vászolyon és Rovarászati Napok idején a Természettudományi Múzeumban. Ezekon JUHÁSZ György, dr. MAROSI Pál, dr. MEDVEGY Mihály, dr. MERKL Ottó, dr. MÉSZÁROS Zoltán, NÁDAI László, NÉMETH Tamás, PAPP Zoltán, RETEZÁR Imre, dr. SZÉL Győző és VÉGH László anyagait láthatta a több ezer látogató.

2004-ben megjelentettük a *Folia Entomologica Hungarica* LXV. kötetét és a Rovarász Híradó 34., 35., 36. és 37. számát.

Az elmúlt hat évben sok változás történt a Társaság életében.

- A rohamosan csökkenő állami finanszírozást az egyre növekvő 1%-os támogatás és tagdíj emelése pótolta.
- A Magyar Rovartani Társaság közhasznú szervezetté alakult.
- Az Alapszabályt a hatályos törvényeknek megfelelően átalakítottuk.
- A honlapot újraélesztettük. Az aktuális ülésekről és rendezvényekről értesülni lehet róla, és folyamatosan egyre több tartalommal igyekszünk feltölteni.

Köszönöm a tagtársak munkámhoz nyújtott segítségét.

Kérem a tisztelt Közgyűlést, hogy titkári beszámolómat fogadja el.

Budapest, 2005. január 21.

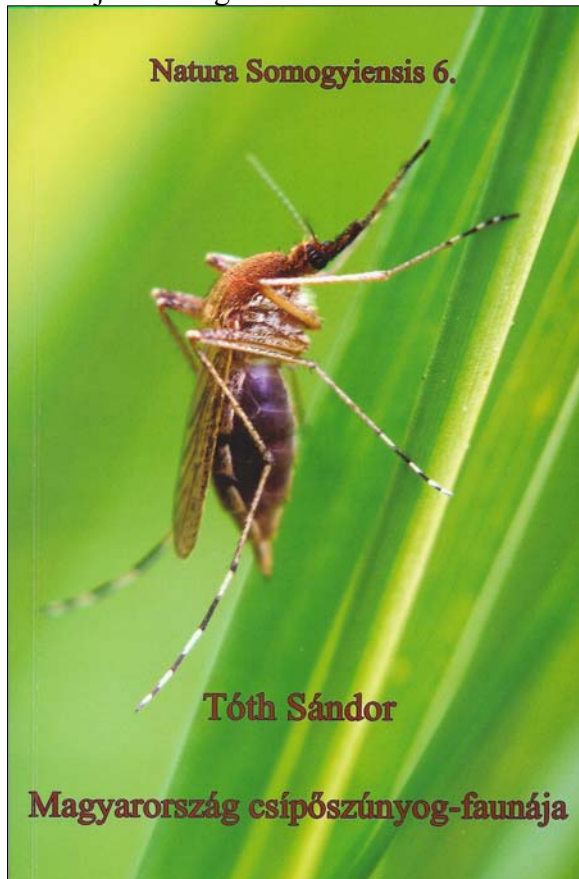
Szalóki Dezső
titkár

Szakirodalmi figyelő Könyvismertető

2004. novemberében jelent meg a Somogy Megyei Múzeum Természettudományi Osztálya monografikus sorozata, a *Natura Somogyiensis* legújabb, 6. kötete.

A most napvilágot látott kötet szerzője *Dr. Tóth Sándor*, a Bakonyi Természettudományi Múzeum nyugalmazott igazgatója. Több évtizedes kutatási munkájának eredményeit foglalta össze a „*Magyarország csípőszúnyog-faunája*” címet viselő könyvben.

A rendkívül érdekes monográfia hiányt pótol, mivel ilyen átfogó jellegű feldolgozás még sosem jelent meg hazánkban ebben a témában.

A cím alapján azt gondolhatnánk, hogy a csípőszúnyogok iránt nem igazán mutatkozik érdeklődés, pedig ez egyáltalán nem így van. A témát tudományos alaposággal feltáró tanulmánykötet elsősorban a szakemberek körében számíthat alapmunkának. A kötet megjelenését híre már megelőzte és nem csupán a muzeológiai szakterületen, hanem a környezetvédelem, természetvédelem és a közegészségügy, valamint a szúnyogirtással foglalkozó cégek, hatóságok is élénk érdeklődést mutatnak iránta.

A kötet felépítése követi a hagyományos tudományos munkák szerkezetét. A Bevezetésben az olvasó a szúnyogok általános taxonómiai, fenológiai és gazdasági vonatkozásain túl részletesen megismerkedhet a hazai szúnyogkutatás történetével is.

A kötet következő fejezete még a specialista rovarász szakembereknek is felkeltheti az érdeklődését, hisz ebben részletesen ismertetésre kerül a csípőszúnyog gyűjtésének minden fortélyja.

Ezt az Eredmények című, több alfejezetre tagolódó rész követi. Az ismertetett faunisztikai adatokból látszik a legjobban a sok évtizedes gigászi, precíz munka; a hazai fauna minden fajának rövid jellemzése, a faj elterjedési térképe és rajzási diagramja megtalálható ebben a részben..

A kötetet a fajokról készült kiváló minőségű színes fotók illusztrálják, bemutatva a gyakoribb fajok legfontosabb élőhelyeit is. A lárvákról készült fotók még határozásra is alkalmasak.

Szakmai részét a köszönetnyilvánítás mellett a hazai csípőszúnyogfauna teljes irodalma zárja, majd a szerző életútjának és munkásságának rövid ismertetésére kerül sor.

A könyv nagyon gazdagon illusztrált; 327 oldal, 164 ábrájából 78 színes fotó. Borítója színes, puhakötésű.

Megrendelhető a Somogy Megyei Múzeum Természettudományi Osztályán, Kaposvár, Fő u. 10., illetve a 82/ 314-011 telefonon.

Dr. Ábrahám Levente

2004 év végén megjelent a Somogyi Múzeumok Közleményi 16. kötete. (Új sor kellene)

E kötet természettudományos muzeológiai és rovarászati szempontból egyaránt jelentős, mivel a vaskos könyvben (567 old.) a természettudományi szekcióban 25 szerző 173 A/4-es oldal terjedelemben 17 cikket publikált.

A természettudományos rész felépítése hagyományos; a szerkesztés során először a botanikai és vegetáció leírással kapcsolatos tanulmányok kaptak helyet. A szerzők részletesen ismertetik a Péterhidai Fás Legelő (Dráva mente), a Lellei Bozót és a Szemesi Berek élőhelyeit, valamint a védett rejtőke és az adventív kései meggy somogyi előfordulását, társulásviszonyait.

Ezt az ízeltlábúakról írt változatos tanulmányok gyűjteménye követi.

Hazánk legdélebbi hegysége, a Villányi-hegység nem csak rovarászati szempontból tűnik érdekesnek, hanem a pókfauna kutatásának is izgalmas területe – tudjuk meg *Lajos Lilla* és *Vadkerti Edit* tollából. Ezt követi egy monografikus jellegű feldolgozás a „pincebogarakról” (ászkák). *Farkas Sándor* több éves kutatási időszak után ismerteti a somogyi ászkafauna faunisztikai adatait. A szerző minden fajról egy-egy elterjedési térképet is készített. Munkája során a *Protraheoniscus franzi* először került elő a hazai faunából. *Vadkerti Edit* az elmúlt években a természetvédelmi szempontból kiemelkedő jelentőségű tarszákat is kutatta. A Baranyai-dombság területéről két *Isophya* fajt sikerült kimutatnia. Sajnos ezek a röpképtelen rovarok az élőhelyek fragmentálódására nagyon érzékenyek. *Sár József*, *Dudás György* és *Merkel Ottó* a hangyászalóböde első hazai előfordulásáról számol be. Ez a faj (*Pleganophorus bispinosus*) hangyafészkekben rejtett életmódot folytat. A Baranya-háromszög magyar és horvát oldalán egyaránt előkerült. A cikk tartalmazza még a magyarországi álbödefélék (Endomychidae) faunalistáját is. *Ábrahám Levente* és *Mészáros Zoltán* közös cikkükben az eddig csak Marokkóban előforduló, nagyon ritka rablópille morfológiai leírását adják meg. Erről a fajról 1919-es rövid fajleírása óta gyakorlatilag semmit nem tudunk, pedig nem is olyan apró termetű és nagyon látványos szárnymintázattal rendelkezik. *Hartner Anna* a vöröshangyák napi aktivitását tanulmányozta és különböző környezeti faktorok (hőmérséklet, napsugárzás stb.) hatását vizsgálta a napi aktivitás függvényében. *Papp Jenő* most közölt tanulmányában folytatta a dél-dunántúli gyilkosfűrészekről írt fauna feldolgozást. A gyilkosfűrészekhez mit sem értő rovarásznak is feltűnik e csoport kutatatlansága, ha az ismertetett 114 fajból 63-at a faunára újként említ a szerző. *Fazekas Imre* is több éve dolgozik a dél-dunántúli üvegszárnyú lepkék feltárásán. Dolgozatának faunisztikai adatai, szép rajzai nagy segítséget adnak a fajok elkülönítésében és élőhelyeik felkutatásában. *Sáfián Szabolcs* és *Malgay Viktor* két lelkes, fiatal erdészmérnök, akiket a nagylepkék szépsége fogott meg.

Somogy megyében öt helyen több alkalommal végeztek személyes gyűjtéseket és a védett, ritka vagy figyelemre méltó fajokról részletes jellemzéseket adnak dolgozatukban. Munkájuk során először került elő a megyében a *Hyphoraia aulica* medvelepke.

Az ízeltlábú faunakutatásokat ismertető cikkek után olvashatunk még tanulmányokat a keresztes vipera somogyi populációjáról, a Barcsi Borókás területén fészkelő vízimadár felméréséről, gyöngybagoly köpet vizsgálati eredményekről és kisméltóságok monitoring vizsgálatáról.

A rendkívül gazdag kötethez a Somogy Megyei Múzeum Természettudományi Osztályán lehet hozzájutni.

Dr. Ábrahám Levente

Hangyászati szimpózium Szegeden

A hangyászat nem dicsekedhet nagy hagyományokkal régióinkban. Bár patinás nevekkel büszkélkedhetünk, mint Mayr, Sajó, Szabó-Patay, Rösler, mégsem beszélhetünk klasszikus műhelyekről vagy iskolákról olyan értelemben, mint Lengyelországban vagy Németországban. A határozó írásával műrmekológus aktivitását lezáró Somfai Edit után évtizedekig csak ketten foglalkoztak kifejezetten hangyákkal, Andrásfalvy András és Gallé László.

Ahogy arról a Híradó egy korábbi számában hírt adtunk, a hangyászok száma az elmúlt évek során szépen gyarapodott határainkon belül és Erdélyben is, jelenleg az érdeklődő egyetemi hallgatókkal együtt több, mint két tucatra tehető. Közös tevékenységünk eddig főleg cikkek írásában és faunisztikai-ökológiai expedíciók szervezésében nyilvánult meg (a legutóbbit 2004 augusztus–szeptember fordulóján tartottuk Gyergyó, Gyilkos-tó, Békás-szoros, Eszténa-hegység környékén). A megnövekedett létszám és főleg a fiatalok lelkes tudományos tevékenysége kapcsán felmerült annak az igénye, hogy eddigi informális, főleg expedícióink alkalmával tartott és információcserére korlátozódó beszélgetéseinket szervezettebb összefüggéssel, előadóüléssel váltsuk fel. Így került sor 2004 november végén Szegeden az I. Kárpát-medencei Műrmekológiai Szimpózium (MŰSZI 2004) megszervezésére. Az összefüggéssel mintegy harmincan vettek részt, nagyrészt természetesen hangyászok a négy fő műhelyből, Kolozsvárról, Debrecenből, Budapestről és Szegedről, de máshonnan, pl. Kecskemétről és Szekszárdról is. A november 26-án, a Szegedi Akadémiai Bizottság épületében megtartott előadóülésen 13 előadást hallottunk, összesen 33 szerzőtől. A paletta szép színésre sikerült. Egy kifejezetten taxonómiai téma mellett két faunisztikai (egy erdélyi és egy általános metodológiai) szerepelt, de volt szó a molekuláris markerek populációgenetikai alkalmazásáról, a munkamegosztásról, négy előadásban pedig a hangyaközösségek szerveződéséről, továbbá hangya-levéltetű, hangya-gomba és hangya-*Maculinea* kapcsolatról is. Külön öröm, hogy nagy számban szerepeltek egyetemi hallgatók és bemutatták már elkészült vagy most készülő diplomadolgozatukat, diákkori munkájukat vagy leendő PhD értekezésük részletét. Többen nagyon hasznosnak és informatívnak értékelték a másnap délelőtti beszélgetést is.

Megtiszteltetés volt a magyar hangyászat doyenjének Andrásfalvy Andrásnak a részvétele, aki a szimpózium egyik ülészakán elnökölt is. Másik elnökünk, Vörös Géza, e funkciója mellett kiváló szekszárdi vörös borával meghatározóan hozzájárult a Korona Szálló termében megtartott esti műrmekológus parti és vacsora sikeréhez.

Az első szimpóziummal hagyomány kezdődött, amely mindenképpen folytatásra érdemes és remélhetően a jövőben is gazdagítani fogja az egyébként nem túl sokrétű hazai rovartani rendezvények választékát.

Dr. Gallé László

Különfélék

1. Európai Lepkék Éjszakái („1st European Moth Nights”), 2004. VIII. 13.-15., egy tudományos mérleg (Lepidoptera: Macrolepidoptera)

RÉZBÁNYAI–RESER Ladislaus és KÁDÁR Mihály

Abstract: 1st European Moth Nights, August 13th-15th, 2004, a scientific overview (Lepidoptera: Macrolepidoptera) (english translated by G. PETRÁNYI). – On behalf of the “József Szalkay Lepidopterological Society of Hungary” and the “Entomological Society of Luzern” (Switzerland) the first two authors organised an international event they called the 1st European Moth Nights (EMN) between August 13th-15th, 2004. On the given days, lepidopterologists were invited to simultaneously collect or observe nocturnal moths (Macroheterocera) at any European location of their choice, and report to EMN Headquarters the results obtained. The event set itself the basic goal of establishing contacts between moth-collectors in Europe, creating a geographically wide-ranging snapshot of the moths flying in the same period and drawing attention to moths in general, as well as to the high ratio they represent in the system of nature and their present protection requirements. – A total of 154 lepidopterists from 21 countries (in the highest numbers from Germany, the Netherlands and Hungary) took part in the event. 159 localities in 23 countries (most of them in Hungary, Spain and Germany) were involved. These localities cover Europe from England to Rumania, from Portugal to the Scandinavian countries, and from sea level (0 m) up to 1888 m, respectively. This way, 850 Macrolepidoptera species could be observed in these three days. This number is about 31 % of the total number of nocturnal moth species (Macrolepidoptera) known in Europe. – The authors direct attention to a whole series of human activity harmful to nature which is to be avoided if we want to save the nocturnal Macrolepidoptera fauna. A general prohibition on collecting is not a suitable means to serve this objective! – A fresh call for another three European Moth Nights (July 1st-3rd, 2005, April 28th-30th, 2006 and October 12th-14th, 2007) has been released and the organizers hope that European specialists participate in much higher numbers at these events. Information can be obtained at the addresses to be found at the end of this article. A list of participants, localities and the species observed will be published in tables. However, due to its large size, the table of the complete summary of results can be reached only at the indicated internet sites.

Összefoglalás: A „Szalkay József Magyar Lepkészetű Egyesület” és a „Luzerni Rovartani Társaság” („Entomologische Gesellschaft Luzern”, Svájc) nevében a két szerző, 2004. augusztus 13.-15.-én az „1. Európai Lepkék Éjszakái” („1st European Moth Nights” = „EMN”) néven egy nemzetközi rendezvényt szervezett. Szakemberek ezeken a napokon Európa valamelyik tetszőleges pontján egyidejűleg éjszakai nagylepkéket (Macroheterocera) gyűjthettek, vagy figyelhettek meg, és az így nyert eredményeket a szervezői központnak jelenthették. A rendezvény célja volt: kapcsolatteremtés Európa éjjeli-lepke gyűjtői között, egy földrajzilag széleskörű pillanatfelvétel készítése az azonos időszakban repülő éjszakai nagylepkékről, továbbá a figyelem ráterelése azokra általában, azok magas részesedésére a természet rendszerében, valamint jelenlegi igényeikre az irányban, hogy az ember által védelemben részesüljenek. – A rendezvényen 21 országból összesen 154 lepidopterológus vett részt (a legmagasabb számban Németországból, Hollandiából és Magyarországról). A lelőhelyek száma 23 ország területéről összesen 159 (a legtöbb Magyarországon, Spanyolországban és Németországban található). Ezek felölelik Európát Angliától Romániáig és Portugáliától a skandináv országokig, illetve a tengerszint magasságától (0 m) egészen 1888 méterig. Ez alatt a három nap alatt ezzel a módszerrel összesen 850 Macrolepidopterafajt sikerült kimutatni. Ez egész Európa összes ismert éjszakai nagylepkéinek kb. 31%-a. – A természetre való negatív emberi behatások egész sorára hívják fel a szerzők a figyelmet, melyeket meg kellene akadályozni az éjszakai nagylepkefauna megőrzése érdekében. A lepkegyűjtés általános megtiltása

nem egy alkalmas intézkedés ebből a célból! – Következő három „Európai Lepkék Éjszakáira“ szól az újabb felhívás (2005. július 1.-3., 2006. április 28.-30. és 2007. október 12.-14.), mégpedig azzal a kéréssel, hogy az európai szakemberek ezen lehetőleg sokkal magasabb számban vegyenek részt. A legfontosabb címek, melyeken tájékoztatás nyerhető, a cikk végén található. A résztvevők, a lelőhelyek és a kimutatott fajok listája táblázatokba foglalva kerülnek közlésre. Az eredmények teljes összesített táblázata hatalmas terjedelme miatt azonban csak a megadott internet-címen érhető el.

BEVEZETÉS

A „Szalkay József Magyar Lepkészetű Egyesület“ és a „Luzerni Rovartani Társaság“ („Entomologische Gesellschaft Luzern“, Svájc) 2004 júniusában egy közös felhívást tett közzé, melyben arra kérte az európai lepkészeket, hogy 2004. augusztus 13.-15.-én aktívan vegyenek részt egy rendezvényen, mely az „1. Európai Lepkék Éjszakái“ („1st European Moth Nights“ = EMN) nevet kapta. A szervezésnek, az eredmények összegyűjtésének és rendszerezésének, valamint azok kiértékelésének feladatait legnagyobb részét a két szerző vállalta.

A „Lepkék Éjszakái“-nak eredeti ötlete valószínűleg angol lepkész kollégáinktól származik, akik 1999-ben egy hasonló nemzeti rendezvényt hívtak életre, mégpedig a „Nemzeti Lepkék Éjszakája“ („National Moth Night“) néven (lásd pl. a következő Internet-cím alatt: <http://www.nationalmothnight.info/>).

A tevékenység lényege az, hogy minden hadra fogható lepkész, egy adott időszak éjszakáin, az általa kiválasztott helyen végez éjjeli lepke megfigyeléseket, majd az adatokat összegzi és megküldi egy központi adatbázisba. Az "Európai Lepkék Éjszakái" során - amely évente egyszer kerülne megrendezésre - ugyanezen elvet kívánjuk követni, de egy összeurópai szinten.

A következőkben megismételjük itt annak a „Tájékoztató“ szövegnek a tartalmát, amely az első meghívóhoz lett csatolva és amelyet a jövőben is az „Európai Lepkék Éjszakái“ vezérfonalának kell tekintenünk:

„A program céljai több irányúak:

- 1) Elsőként, mint legfontosabb, a kapcsolatok és a közösségi munka érdemel kiemelés. A program keretében – ha csak néhány napra is – össze kívánjuk fogni egy eddig példátlanul széleskörű projekt keretében az európai éjjeli lepkészeket, természetvédőket, természetjárókat és mindazokat, akik kedvet éreznek ahhoz, hogy egy európai szintű program részesei lehessenek.
- 2) Egy nagy területet átölelő pillanatképet kívánunk mutatni az adott időszakban repülő éjszakai lepkefajokról, különös tekintettel az esetleg védelemre érdemes, vagy szoruló, illetőleg a tradicionálisan vándorlepkéknek tartott fajokról.
- 3) A kapott adatokat, eredményeket és azok kiértékelését a nyilvánosság számára hozzáférhetővé akarjuk tenni.

Az "1. European Moth Nights" technikai kérdéseivel kapcsolatban kérjük, hogy a kapott adatok, táblázatok beküldési rendje - az összesítés és rendszerezés megkönnyítése érdekében - az alábbiak szerint valósuljon meg:

- 1) Az adatokat lehetőség szerint Excel táblázatban küldjék meg, illetőleg más olyan táblázat-formátumban, amely jól áttekinthető és a későbbiekben rendszerezhető. Elsődlegesen e-mailben várjuk az adatokat, ha ez nem lehetséges, akkor rendes postai úton az alábbi címek egyikére.
- 2) A beküldendő táblázatban az alábbi adatokat szükséges megjelölni: (a kiemelt adatok megküldése kötelező):
 - megfigyelő neve, címe
 - családnév, nemzetség, fajnév (e tekintetben a legtöbbek által ismert Karsholt & Razowski 1996 illetőleg a Leraut 1997 fajlisták alkalmazása ajánlott). - Programunk során a hagyományos értelemben vett éjszakai nagylepkékre kell szorítkoznunk (Macroheterocera), tehát beleértve a Hepialidae (Gyökérrágó lepkék), Cossidae (Farontólepkék), Limacodidae (Kagylósszövőök) és Psychidae (Zsákhordó molyok) családokat is.
 - ország, országrész, helység, pontos lelőhely, tengerszint feletti magasság, dátum, gyűjtési módszer (utóbbi tekintetében fontos a lámpa típusa, teljesítménye, illetőleg élvefogó csapda alkalmazása esetén, annak típusa)
 - gyakoriság (megadható egyrészt körülbelüli adatokkal a meghívóban jelölt kategóriák alkalmazásával, illetőleg pontos példányszámokkal)

Két nagyon fontos feltételt szükséges kiemelni a program megvalósításával kapcsolatban:

- 1) Egyrészt az összegzés pontossága és hitelessége érdekében csak biztosan határozott példányokról várunk adatokat. Amennyiben valamely példány faji hovatartozása kétséges, úgy vegyék igénybe a határozásnál hozzáértő segítségét, illetőleg a rá vonatkozó adatot ne küldjék meg.
- 2) A másik fontos feltétel a természetvédelmi szempontok maradéktalan érvényesítése, így különösen nem ajánlatos a védett fajok példányainak begyűjtése, továbbá a természetes élőhelyek túlzott bolygatása, zavarása.

A program megvalósítása során számítunk főként entomológiai, így különösen lepkészeti társaságok, csoportok, természetvédelmi és természetjáró szervezetek, egyesületek, továbbá minden olyan magánszemély részvételére, akik – hasonlóan hozzánk – úgy vélik, hogy adataikkal hozzájárulhatnak e páratlanul nagyszerű állatcsoport megismeréséhez, élőhelyeinek feltárásához és a társadalom által való megbecsüléséhez, védelméhez.

Kérjük, hogy e programról tájékoztassanak minél több embert lehetőségeik szerint, továbbá kérjük azokat, akik aktívan, lámpázó gyűjtéssel vagy megfigyeléssel részt vesznek e rendezvényben, hogy tegyék tevékenységüket lehetőleg mások, kívülálló érdeklődők, iskolások, természetbarátok számára is hozzáférhetővé. Az ezirányú mindennemű szervezést teljes egészében az aktívan résztvevőkre bizzuk.

Éljünk a lehetőséggel, hogy a közvélemény figyelmét ezzel a nemzetközi rendezvénnyel ismételten az éjszakai lepkék csodálatos világára tereljük és ezáltal arra a tényre, hogy a mai kultúrvilágban a lepkék sokfelé az ember által irányított védelemre szorulnak.”

A nagylepkékre (Macrolepidoptera) való leszűkítéssel kapcsolatban a következő magyarázatot szeretnénk adni:

- Még ma is nagyon alacsony azoknak a lepkészeknek a száma, akik molylepkékkel foglalkoznak. Ezért előreláthatólag nagyon különböző listákat kaptunk volna, egyeseket molylepkékkel, másokat azok nélkül, ami a kiértékelést erősen megnehezítette volna.
- Ezzel a lehetséges fajok számát a – kiértékelés szempontjából – a feldolgozhatóság szintjén akartuk tartani.
- Sok lepkefaj helyes meghatározása nem túlságosan egyszerű. A molylepkéknél azonban még sokkal több hibával kellett volna számolnunk, mint a nagylepkék esetében. De mi se lettünk volna képesek a legtöbb ilyen esetleges hiba felismerésére és ezért nem is tudtunk volna az adatküldőknél a gyanús adatok után kérdezni.
- A természettudományi kutatásban tulajdonképpen mindegy, hogy valamilyen kutatási célból melyik csoport kerül kiválasztásra. Lehet a kutatásokat egy fajcsoportra leszűkíteni, egy nemzetségre, egy családra, egy családcsoporthoz, vagy ahogy tetszik.
- Jóllehet a „Macrolepidoptera“ egy fejlődéstörténetileg talán nem egységes és ezért ma hivatalosan nem elismert rendszertani kategória, mégis egy morfológiailag tulajdonképpen pontosan jellemezhető lepkecsoportról van szó, amely az irodalomban valamint a gyűjtési gyakorlatban ma is sokfelé, mint egységes lesz figyelembe véve.

A felhívás a magyar egyesület és az elsőnek nevezett szerző Internet-honlapján nyilvánosságra került, de átvette több más honlaptulajdonos is, valamint e-mail vagy postai küldemény útján megkapta számos lepkész. A szervezők főleg az augusztus-szeptember-október hónapokban végül is 154 lepkésztől kaptak különböző, rövidebb vagy hosszabb fajlistákat, illetve táblázatokat. Egyesek e-mail útján jöttek, pontosan és hiánytalanul kitöltve, sok más lista szintén e-mail útján, de mindenféle hiányokkal a megkívánt adatok terén, melyeket azután utólag kellett megkérnünk és a listákba bevezetnünk. Több hiánytalanul vagy hiányosan kitöltött lista jött azonban postai úton is, ezeket a szervezőknek maguknak kellett a számítógépbe beadniuk. Sok, részben elkerülhető munkát jelentett mindez, de a szervezők mégis hálásak az összes kollégának, akik a legjobbat akarva valamilyen módon részt vettek a rendezvényen.

Az amennyire csak lehetett jól előkészített egyéni listák végül egy közös táblázatban kerültek összefoglalásra. Ez a táblázat az alul megadott két Internet-címen teljes terjedelmében megtekinthető és rendelkezésre áll minden lepkészeknek bármilyen további kutatás céljára, vagy bármilyen területen való alkalmazásra. Egyedül a forrás megjelölése szükséges.

Alapjában véve rá kell mutatnunk itt arra, hogy a befutott adatokért, úgy a lelőhely adatokért, mint a fajok meghatározásáért, az egyes adatküldők személyesen felelősek. A szerzők csak arra szorítottak, hogy egyes problematikus esetekben az adatküldőtől további felvilágosítást kértek. Az esetleg felmerülő kérdéseket tehát az egyes adatküldők címére kell feltenni, amiben a szerzők azonban szükség esetén szívesen közvetítenek.

A RÉSZTVEVŐK

A rendezvényen összesen 154 lepkész vett részt (1. táblázat), gyakran teljesen egyedül, néha azonban kettesével, hármasával vagy kevés esetben még több kolléga együtt is jelen volt ugyanazon a napon.

A résztvevők hovatartozása szerint a következő 21 ország van képviselve (1. térkép):

AT = Ausztria (3), BE = Belgium (2), BG = Bulgária (3), CH = Svájc (9), DE = Németország (23), DK = Dánia (3), EE = Észtország (5), ES = Spanyolország (11), FI = Finnország (4), FR = Franciaország (8), GB = Nagy-Britannia (11), HU = Magyarország (15), IT = Olaszország (11), MT = Málta (12), NL = Hollandia (16), NO = Norvégia (1), PL = Lengyelország (2), PT = Portugália (2), RO = Románia (10), SE = Svédország (2), SK = Szlovákia (1).

A legtöbb résztvevő tehát messzemenően Németországból származott (23, ahol azonban figyelembe kell venni, hogy közülük 5 Németországon kívül gyűjtött). Ezután következnek Hollandia (16), Magyarország (15), Spanyolország, Olaszország, Málta és Nagy-Britannia (11-11), Románia (10) és Svájc (9). Feltűnőek a magas számok néhány viszonylag kis ország esetében, mint például Hollandia és Magyarország, vagy különösen Málta, ahol talán az ország összes lepkésze részt vett. Azonban egyes nagyobb ország esetén a viszonylag alacsony számok is feltűnőek, mint pl. Franciaországnál, vagy Skandinávia országainál.

Különösen fontos rámutatni arra, hogy 9 résztvevő ezeken a napokon nem a saját országában, hanem egy idegen országban lámpázott. Tehát nem szabad elfelejteni, hogy a részvétel e rendezvény keretein belül Európa bármely tetszőleges országában (Izlandot is beleértve) lehetséges, mégpedig akkor is, ha valaki az előirt napokon egy idegen országban, tartózkodik, mindegy hogy nyaral, átutazóban van, vagy valami hivatalos, üzleti úton.

A résztvevők között külön szívéllyességgel üdvözöljük a néhány HÖLGYET, mert a lepkészek között ők még ma is viszonylag alacsony számban vannak képviselve!

KÖSZÖNET

A legnagyobb köszönet természetesen azokat a kollégákat illeti, akik a rendezvényen gyűjtéssel vagy megfigyeléssel aktívan részt vettek és lelőhelyadatokkal szolgáltak (lásd 1. táblázat). Külön köszönet illeti a következő munkatársainkat is, akik az „1. Európai Lepkék Éjszakái“ meghívójának angol, holland, francia, olasz és román fordítását végezték el: DOBOS JÁNOS (HU-Budapest), DOBOS ZSOLT (NL-Utrecht), FLAMIGNI CLAUDIO (IT-Bologna), SIERRO ANTOINE (CH-Flanthey) és VIZAUER T. CSABA (RO-Dés/Dej). – A többi kolléga közül, akik valami kicsiséggel, tanáccsal, ötlettel, vagy az országukon belüli aktív koordinációval a szervezők segítségére voltak, elsősorban a következőket kell köszönettel megemlítenünk (bocsánatot kérünk, ha valakit véletlenül kifelejtettünk volna): KISER KARL (CH-Sarnen), KOCSY GÁBOR (HU-Székesfehérvár), PÁL ATTILA (HU-Érd), PETRÁNYI GERGELY (HU-Budapest), POLONYI VILMOS (HU-Budapest) SÁFIÁN SZABOLCS (HU-Gyula), SAMMUT PAUL (MT-Rabat), SCHÄFFER ERWIN (CH-Luzern), TERRY RACHEL (GB-London), VIZAUER T. CSABA (RO-Dés/Dej).

A VIZSGÁLATI HELYEK

A vizsgálati helyek száma összesen 159 (2. táblázat). Ez nem azonos a résztvevők számával, mert egyes helyeken több lepkész együtt volt jelen, mások viszont a három nap alatt több helyen is világítottak. Az országok száma (23) is magasabb, mint a résztvevők esetében, mert két országban, Horvátországban és Szlovéniában, egy német lepkész tevékenykedett és nem ottaniak. A lelőhelyek felölelik Európát Angliától Romániáig és Portugáliától a skandináv országokig, illetve a tengerszint magasságától (0 m) egészen 1888 méterig.

A 159 vizsgálati hely a következőképpen oszlik meg a 23 ország között (2. térkép):

AT = Ausztria (3), BE = Belgium (2), BG = Bulgária (4), CH = Svájc (11), DE = Németország (17), DK = Dánia (3), EE = Észtország (6), ES = Spanyolország (18), FI = Finnország (5), FR = Franciaország (9), GB = Nagy-Britannia (10), HR = Horvátország (1), HU = Magyarország (19), IT = Olaszország (13), MT = Málta (9), NL = Hollandia (10), NO = Norvégia (2), PL = Lengyelország (3), PT = Portugália (2), RO = Románia (9), SE = Svédország (1), SI = Szlovénia (1), SK = Szlovákia (1).

Magyarország áll itt az élen 19 vizsgálati hellyel, követi öt Spanyolország 18 hellyel (azonban ott figyelembe kell venni, hogy néhány helyről csak nagyon kevés adat lett jelentve!). A további országok ebben a sorban Németország (17), Olaszország (13), Svájc (11), Nagy-Britannia és Hollandia (10-10), Franciaország, Málta és Románia (9-9).

Végül legyenek itt megemlítve azok az országok, illetve területek is, melyekről egyáltalán nem érkezett jelentés: Albánia, Andorra, Baleár-szigetek (ES), Bosznia-Hercegovina, Gibraltár (GB), Görögország, Írország, Izland, Korzika (FR), Lettország, Liechtenstein, Litvánia, Luxemburg, Macedónia, Moldávia, Monaco, Észak-Írország (GB), Oroszország, San Marino, Szardínia (IT), Szicília (IT), Csehország, Törökország, Ukrajna, Fehéroroszország, Jugoszlávia és Ciprus. – Ezek között található több terület is, melyekről jó lepkészek ismeretesek. Marad számunkra a remény, hogy a tervezett következő „Európai Lepkék Éjszakai“ alkalmából (lásd lent) néhány ezek közül a „rések“ közül bezárul majd.

HATÁROZÁSI PROBLÉMÁK, PROBLÉMÁK A GYŰJTÉSI MÓDSZEREK KÖRÜL

Mint a bevezetésben erre már rámutattunk, a fajok meghatározásáért az adatküldők maguk felelősek. A szerzőknek nem volt lehetőségük arra, hogy minden határozást személyesen ellenőrizzenek, vagy minden gyanús esetben a határozás helyességével kapcsolatban az adatküldőknél tovább érdeklődjenek. Néhány esetben azonban ennek ellenére utólagos ellenőrzést kértünk, és kételyünk a legtöbbször igazolást is nyert. Ezeket a hibákat azután vagy kijavítottuk, vagy az illető adatot a táblázatból töröltük. Több ilyen esetben azonban egyáltalán nem tudták az adatküldők a kérdéses határozásokat ellenőrizni, amiről lent néhány gondolat még felsorolásra kerül.

Ezek a megjegyzések különösen a nehezen meghatározható fajokra érvényesek, melyeket néha csak az ivarszerveik alapján lehet felismerni. A legtöbb esetben nem utaltak az adatküldők arra, hogy ivarszervi vizsgálatot végeztek-e, vagy sem. Ez okból a határozásokat egy egész sor fajnál bizonyos tartózkodással kell fogadnunk. Ha valahol szükséges, csak közvetlenül az adatküldőknél lehet ez után érdeklődni.

Ezen az EMN-listán első pillantásra a következő fajpárok vagy fajcsoportok tűnnek a legproblematisabbnak:

GEOMETRIDAE: *Ennomos* spp., *Nychiodes* spp., *Selidosema plumaria/brunnearia*, *Tephronia* spp., *Chlorissa* spp., *Cyclophora* spp., *Scopula* spp., *Idaea* spp., *Thera variata/britannica*, *Horisme tersata/radicaria*, *Eupithecia* spp., *Chloroclystis* spp., *Macaria alternata/notata*; NOTODONTIDAE: *Furcula* spp.; NOCTUIDAE: *Acronicta cuspidens/tridens/psi*, *Cryphia* spp., *Plusia festucae/putnami*, *Autographa* spp., *Abrostola* spp., *Cucullia* spp., *Shargacucullia* spp., *Amphipyra pyramidea/berbera*, *Heliothis virescens/maritima*, *Paradrina* spp., *Hoplodrina* spp., *Oligia* spp., *Mesapamea* spp., *Amphipoea* spp., *Chersotis alpestris/oreina*; NOLIDAE: *Nola* spp., *Nycteola* spp.; ARCTIIDAE: *Eilema complana/pseudocomplana*, *Eilema pygmeola/lutarella*, *Setina* spp., *Spilosoma lubricipeda/urticae* (a jelentett két *S.urticae* minden bizonnyal *lubricipeda f.paucipuncta* volt és az összesített táblázatba így is lett felvéve).

A jövőben arra kérjük az adatküldőket, hogy azokat a fajokat, melyeket ivarszervi vizsgálat segítségével határoztak meg, a beküldendő listákon külön megjelöljék. A tervezett új alaptáblázatban erre a célra egy külön oszlop fog rendelkezésre állni.

Lehetséges, hogy az ilyen fajokról határozási problémák miatt egyes résztvevők még akkor se küldtek jelentést, ha különben fogták, vagy megfigyelték őket. Így például nagyon gyengén szerepelnek a listán az *Idaea*, *Gnophos* és közelrokon csoportjaik, vagy az *Eupithecia* nemzetségek képviselői. Minden lepkésznek azonban feltétlenül meg kellene kísérelnie, hogy ilyen esetekben saját maga ivarszervi vizsgálatokat végezzen, vagy a határozásokhoz tapasztalt kollégák segítségét kérje, különösen egy ilyen speciális rendezvény esetében, mint az „Európai Lepkék Éjszakai“.

Sajnos felmerül itt egy további probléma, amely az éjszakai nagylepkék terén az egész faunisztikai kutatást erősen befolyásolja. Különböző okokból sokan választják azt a módszert, mellyel a fényre repülő lepkék csak „megfigyelés“ alá és azután egyszerűen feljegyzésre kerülnek, többé-kevésbé pontos vagy megsaccolt egyedszámokkal, vagy teljesen ezek nélkül. Ez a módszer rendszerint csak egy látszólagos természetvédelem, mert alkalmi lámpázással egyetlen éjszakai lepkéfaj se irtható ki, ezzel szemben meglehetősen tudománytalan, mert bizonyítópéldány nem marad hátra.

Természetesen nem lehet mindent megfogni, vagy mindent, amit megfogunk, meg is tartani (de úgy legalábbis biztosan egy kicsit gondosabban, alaposabban lehet az állatokat megvizsgálni és meghatározni!). Amit kipreparálunk és megtartunk, azt se lehet az „örökkévalóságig“ épségben megőrizni. De ha valaki éjszakai lepkéket gyűjt, akkor mégis ajánlatos gyűjtési helyenként legalább 1-5 példányt minden fajból a saját, vagy valamilyen intézményi gyűjteményben megtartani, hogy később egy utólagos ellenőrzési lehetőség rendelkezésre állhasson. Ez vonatkozik azonban ilyen speciális gyűjtési alkalmakra is, mint pl. az „Európai Lepkék Éjszakai“.

Több problematikus esetben ezúttal se tudtak a résztvevők megfelelő választ adni, amikor valamelyik fajnál utólagos ellenőrzést kértünk, mert nem állt rendelkezésükre bizonyítópéldány, hanem csak egy feljegyzés!

A „tudományosság“ egy nagy problémája, hogy a határait nem lehet megszabni. Tulajdonképpen minden tudomány, amit az ember bizonyos tanulmányok eredményeként, mint tudást megszerez. A tudáshoz tartozik azonban az is, amit az ember rosszul tud. Az éppen a hamis tudomány. Ezért egy állandó harc folyik azért, hogy a hamis tudást a helyestől, az "igazságtól", elkülönítsük. Ha van valahol egy bizonyítópéldány egy lepkefogási adathoz, akkor erre meg van mindenkor később is a lehetőségünk. Ha csak egy feljegyzés van, semmi más, akkor a tudás a hit körébe süllyed. Az pedig már nem tudomány többé. Ezért a rovartan tudománya nagyon sokszor a komolyság és a játszadozás határain táncol, mert 1) nagyrészt nem létfonosságú kérdésekről van szó, mert 2) túl magas és szinte kikutathatatlan a rovarok faj- és egyedszáma, és mert 3) nagyon sokan foglalkoztak és foglalkoznak pusztán kedvtelésből a rovarokkal a "tudományosság" legkülönfélébb szintjén, még ha sokszor dicséretes komolysággal is.

AZ EREDMÉNYEKRŐL

Rendszer, taxonómia és nevezéktan

A fajlista összeállításánál (rendszer, taxonómia és nevezéktan) KARSHOLT és RAZOWSKI európai katalógusát vettük alapul („KARSHOLT, O. & RAZOWSKI, J., 1996: The Lepidoptera of Europe. A Distributional Checklist. - Apollo Books, DK-Stenstrup“).

Az egységesség kedvéért feltétlenül muszáj volt a különböző országokban szokásos és használatos különféle rendszerekből valamit kiválasztanunk. Még azokat a fajneveket is csak a szinonimok között adtuk meg, melyek valamelyik taxonnál csak 1996 után lettek érvényesek, azonban megjegyeztük a név mellett ezt a helyzetet („valid name“). A fajok egységes sorszámozása a kiértékelést jelentősen megkönnyítette. Ez azonban semmiképpen nem jelenti azt, hogy ezzel a rendszerrel minden részletkérdésben egyetértünk, vagy meg vagyunk vele elégedve.

A jelentett „Macrolepidoptera“-fajok

Bár az időjárás sokfelé az optimum alatt volt és kevesebb lepkész is vett részt a rendezvényen, mint az várható és szükséges lett volna, az „1. Európai Lepkék Éjszakái“ alkalmából a 154 résztvevő a 159 vizsgálati helyről összesen 850 „Macroheterocera“-fajt (=éjszakai nagylepkek) tudott kimutatni, beleértve néhány különösebb alfajt és három nappali-lepke fajt is (4. táblázat, 3. térkép). Egy mindössze három naptári napot felölelő időszakból ez nem kevesebb, mint 31%-a a KARSHOLT & RAZOWSKI-féle 1996-os katalógusban egész Európára megadott ca. 2730 „nagylepke-fajnak“. Az eredmények összesített táblázata, amely terjedelme miatt csak az Internetben kerülhet nyilvánosságra (a címetek lásd lent), 6825 adatsort tartalmaz.

– A legtöbb helyről jelentett fajok a következők voltak:

Xestia c-nigrum L. (104), *Noctua pronuba* L. (81), *Cosmia trapezina* L. (73), *Autographa gamma* L. (71), *Idaea aversata* L. (63), *Mythimna albipuncta* D.SCH. (63), *Ochropleura plecta* L. (63), *Eilema complana* L. (55), *Peribatodes rhomboidaria* D.SCH. (54), *Rivula sericealis* SCOP. (53), *Amphipyra pyramidea* L. (53), *Mesoligia furuncula* D.SCH. (50), *Thalpophila matura* HUFN. (49), *Triodia sylvina* L. (48), *Apamea monoglypha* HUFN. (47), *Mesapamea secalis* L.(?) (47), *Hypena proboscidalis* L. (46), *Xestia baja* D.SCH. (46), *Epirrhoe alternata* O.F.MÜLL. (45), *Lymantria dispar* L. (45), *Mythimna ferrago* F. (44), *Phragmatobia fuliginosa* L. (44), *Agrotis segetum* D.SCH. (42), *Noctua janthe* BKH.(sp.? *janthina*-f.?) (41), *Agrotis exclamationis* L. (41), *Cosmorhoe ocellata* L. (40), *Cryphia algae* F. (39), *Arctia caja* L. (39), *Axylia putris* L. (38), *Timandra comae* A.SCHMIDT (37), *Hoplodrina blanda* D.SCH. (36), *Hoplodrina ambigua* D.SCH. (36), *Phlogophora meticulosa* L. (36), *Lymantria monacha* L. (35), *Lacanobia oleracea* L. (34), *Scotopteryx chenopodiata* L. (33), *Pheosia tremula* CL. (33), *Cerapteryx graminis* L. (32), *Camptogramma bilineata* L. (31), *Craniophora ligustri* D.SCH. (31), *Emmelia trabealis* SCOP. (31), *Mythimna pallens* L. (31), *Mamestra brassicae* L. (30), *Euplagia quadripunctaria* PODA (30).

– A legtöbb országból jelentett fajok a következők voltak (5. táblázat):

Cosmia trapezina L. (18), *Idaea aversata* L., *Epirrhoe alternata* O.F.MÜLL., *Noctua pronuba* L. (17), *Rivula sericealis* SCOP., *Autographa gamma* L., *Amphipyra pyramidea* L., *Xestia c-nigrum* L., *Xestia baja* D.SCH. (16), *Mesoligia furuncula* D.SCH., *Ochropleura plecta* L., *Lymantria dispar* L., *Eilema complana* L. (15), és így tovább.

– A következő 16 faj (1,88%) legalább egyetlen egy helyről nagyon magas gyakorisággal (100-450 példány) lett jelentve:

GEOMETRIDAE: *Macaria liturata* CL., *Alcis repandata* L., *Adactylotis gesticularia* HBN., *Aspitates gilvaria* D.SCH., *Cyclophora porata* L., *Scopula submutata* TR., *Idaea filicata* HBN.; NOCTUIDAE: *Cryphia algae* F., *Cosmia trapezina* L., *Mamestra brassicae* L., *Lasionycta proxima* HBN., *Xestia c-nigrum* L., *Agrotis segetum* L.; LYMANTRIIDAE: *Lymantria dispar* L.; ARCTIIDAE: *Eilema complana* L., *Eilema caniola* HBN.

– A következő 76 faj (8,94%) legalább egyetlen egy helyről viszonylag magas gyakorisággal (30-99 példány) lett jelentve:

HEPIALIDAE: *Triodia sylvina* L., *Gazoryctra fusconebulosa* DG.; THYATIRIDAE: *Ochropacha duplaris* L.; GEOMETRIDAE: *Calospilos pantaria* L., *Macaria notata* L., *Crocallis elinguaris* L., *Peribatodes secundaria* D.SCH., *Alcis repandata* L., *Hypomecis punctinalis* SCOP., *Ectropis crepuscularia* D.SCH. (= *bistortata* GZE.), *Adactylotis gesticularia* HBN., *Elophos dilucidaria* H.SCH., *Scopula umbelaria* HBN., *Rhodostrophia vibicaria* HBN., *Rhodometra sacraria* L., *Scotopteryx coelinaria* GRASL., *Sc.chenopodiata* L., *Xanthorhoe fluctuata* L., *Epirrhoe galiata* D.SCH., *Entephria caesiata* D.SCH., *Eulithis populata* L., *Chloroclysta citrata* L., *Ch.truncata* HUFN., *Hydriomena furcata* THNBG., *Aplocera praeformata* HBN., *Minoa murinata* SCOP.; NOTODONTIDAE: *Thaumetopoea processionea* L., *Th.pityocampa* D.SCH., *Pheosia gnoma* F., *Spatalia argentina* D.SCH.; NOCTUIDAE: *Cryphia algae* F., *Catocala nymphagoga* ESP., *Tyta luctuosa* D.SCH., *Hypena proboscidalis* L., *Autographa gamma* L., *Emmelia trabealis* SCOP., *Protodeltote pygarga* HUFN., *Odice jucunda* HBN., *Eublemma parva* HBN., *Oncocnemis confusa michaelorum* BESHK., *Helicoverpa armigera* HBN., *Platyperigea aspersa* RMBR., *Hoplodrina octogenaria* GZE. (= *alsines* BRAHM), *H.blanda* D.SCH., *Cosmia trapezina* L., *Apamea monoglypha* HUFN., *A.lateritia* HUFN., *Amphipoea crinanensis* BURR., *Discestra trifolii* HUFN., *Mythimna ferrago* F., *M.albipuncta* D.SCH., *M.impura* HBN., *M.unipuncta* HAW., *Cerapteryx graminis* L., *Tholera decimalis* PODA, *Axylia putris* L., *Diarsia dahlii* HBN., *Noctua pronuba* L., *N.janthina* D.SCH., *N.janthe* BKH. (= *janthina* f.), *Xestia c-nigrum* L., *X.baja* D.SCH., *X.ochreago* HBN., *X.xanthographa* D.SCH., *Agrotis puta* HBN., *A.exclamationis* L., *A.vestigialis* HUFN.; LYMANTRIIDAE: *Lymantria monacha* L.; ARCTIIDAE: *Miltochrista miniata* FORST., *Eilema lurideola* ZINCK., *E.complana* L., *E.caniola* HBN., *E.lutarella* L., *E.uniola* RMBR., *Spilosoma lubricipeda* L. (= *menthastris* D.SCH.), *Euplagia quadripunctaria* PODA.

Faunisztikai újdonságok

A rendezvényünk egyik célja lenne az is, hogy esetleg Európa, valamelyik ország, vagy nagyobb országrész faunájára valamiféle újdonságot találjunk. Semmi esetre se valamiféle kicsiséget, de a kétségtelenül „valódi” különlegességek olyanok lennének, mint só a levesben! Ehhez azonban több kezdeményezési kedvre és közlékenységre lenne szükségünk lepkész kollégáink részéről, akik saját országukat általában sokkal jobban ismerik, mint mi. Ezúttal is csak azért tudunk a mindössze három jelentett esetről valamivel hosszabban beszámolni, mert az elsőnek nevezett szerző a jelentéseken tovább dolgozott, további részleteket derített ki és kiegészítéseket hajtott végre.

1) Európa faunájára „majdnem új”, de minden esetre új Málta faunájára:

– *Araeopteron ephaea* (HAMPSON, 1917) (Noctuidae): SAMMUT, SEGUNA és BORG jelentették ezt a faj Máltáról, ahol 2004. VIII. 15.-én 4 példányát fogták, azzal a megjegyzéssel, hogy az *ephaea* Európa faunájára egy új faj lenne. – Ez a mint „Macrolepidoptera” könnyen elnézhető, kicsi, molylepkéhez hasonló trópusi vándorlepke a KARSHOLT & RAZOWSKI-féle 1996-os katalógusban valóban nem szerepel, de Európában 1987 óta mégis többször előkerült már, mégpedig Görögországban és Spanyolországban, Mallorcát is beleértve. Lásd ehhez: „FIBIGER, M. & AGASSIZ, D., 2001: *Araeopteron ephaea*, a small noctuid moth in the West Palearctic (Noctuidae: Acontiinae). – *Nota Lepid.*, 24, 1/2: 29-35”, valamint: „REQUENA, E., 2002: Noves dades sobre *Araeopteron ephaea* (HAMPSON, 1914) a Catalunya (Lepidoptera: Noctuidae). – *Butll. Soc. Cat. Lep.*, 88: 17-18”.

2) Bulgária faunájára új:

– *Pandesma robusta* (WALKER, [1858]) (Noctuidae): STOYAN BESHKOV által jelentve a Fekete-tenger partvidékéről, Cape Kaliakra, Balgarevo (Kavarna körzet) közeléből, 2004. VIII. 14. – Ez a nagytermetű, trópusi bagolylepkéfaj az irodalom adatai szerint egész Afrika területétől Nyugat- és Közép-Ázsián keresztül Indiáig elterjedt, azonban jelentették már Görögország, Kréta, Málta, Szicília, Spanyolország, Portugália és a Kanári szigetek területéről is. Így megjelenése Bulgáriában se nevezhető nagy meglepetésnek. Egyelőre azonban

feltehető, hogy a *P.robusta* ott csak mint vándorlepke repült be. – Mint idevonatkozó irodalmat lásd pl.: „FIBIGER, M., 1986: *Thria robusta* WALKER, 1857 nec *Pandesma anysa* GUENÉE, 1852, in Europe. – Nota Lepid., 9 (3/4): 175-178“, továbbá: „BELLA, S. & RUSSO, P., 1999: *Pandesma robusta* new to the Italian fauna (Lepidoptera, Noctuidae). – Esperiana, 7: 472.

3) Egy ritka vendég Svájcban:

– *Daphnis nerii* (LINNAEUS, 1758) (Sphingidae): MARCEL & WALTER NIEDERBERGER jelentik a Göschenalp-ról, 1750m (Göschenen, Kanton Uri, Svájc), 2004. VIII. 14. Ez a faj a közép-svájci Alpok területéről eddig legfeljebb egyetlen egyszer lett jelezve. A gyűjtés pillanatában az elsőnek nevezett szerző (RÉZBÁNYAI-RESER) is véletlenül éppen jelen volt, aki ugyanazon a napon, valamivel messzebb, az Göschener völgy alacsonyabb régiójában szintén lámpázott. – Az oleánderszender az utóbbi évtizedekben látszólag egy nagyon ritkán talált vendége volt Közép-Európának és így Svájcnak is. De ennek a nemzetközi rendezvénynek a keretein belül is ez az egyetlen jelentés erről a fajról. A legutolsó ismert svájci *D. nerii* Dél-Svájcból származik (Aeroporto-Stallone, Piano di Magadino, Tessin, 1986. X. 12., leg. L.RÉZBÁNYAI-RESER). A Göschenalp-on talált hím, egy szokatlanul kistermetű *nerii*, nyilvánvalóan vándorúton volt az Alpokon keresztül. Egyidejűleg más vándorlepkefajok is jöttek a fényre (*Autographa gamma*, *Apamea monoglypha*, *Heliothis peltigera*, *Phlogophora meticulosa*, *Mythimna vitellina*, *Noctua pronuba*, *N. fimbriata*, *N. janthina* és *Xestia c-nigrum*). Valamivel lejjebb a Göschener völgyben viszont tipikus módon majdnem egyetlen vándorlepkefaj se repült! – Az legutolsó svájci *nerii*-jelentést lásd: „RÉZBÁNYAI-RESER, L. (1990): Wieder einmal Oleanderschwärmer in der Schweiz (Lepidoptera, Sphingidae). – Atalanta, 21 (1/2): 65-67.“

Rhopalocera a lámpán

Különösen feltűnő, ha nappal aktív fajok, de különösen ha „valódi“ nappali lepkék megjelennek a lámpa fényén. Az elsőnek nevezett szerző egyszer már egy külön jelentést is adott ilyen jelenségekről: „RÉZBÁNYAI-RESER, L. (1989): Lichtanflug von Tagfaltern und anderen tagaktiven Macrolepidopteren in der Schweiz (1972-1988) (Lepidoptera: Rhopalocera und Macroheterocera). - Nota Lepid., 12: 36-44.“. Ezeknek a vizsgálatoknak a során is megjelent a fényen kevés nappali lepke, mégpedig a következők:

- *Lysandra coridon* PODA (Lycaenidae) (1): DE - Bayern, Weismain, Arnstein (leg. H. K. PRÖSE),
- *Lasiommata megaera* L. (Satyridae) (1): DE - Saarland, Hüttersdorf, Ludwig-Uhland-Str. 34 (leg. N. ZAHM & H. SCHREIBER),
- *Hipparchia fagi* SCOP. (Satyridae) (1): CH - Tessin, Tesserete, Gola di Lago (leg. L. RÉZBÁNYAI-RESER).

Taxonómiai megjegyzések

– *Cilix hispanica* PEREZ DE GREGORIO et al., 2002 (Drepanidae): Ez a *C. glaucata*-val közel rokon és ahhoz nagyon hasonló, valószínűleg atlantomediterrán faj (Ibéria, Baleár-szigetek, Dél-Franciaország) csak a KARSHOLT & RASOWSKI 1996 katalógus megjelenése után került leírásra. – Lásd ehhez: „J. J. PÉREZ DE GREGORIO, X. JEREMIAS TORRUELLA, E. REQUENA MIRET, M. RONDÓS CASAS & F. VALLHONRAT I FIGUERAS (2002): *Cilix hispanica* sp.n., nuevo Drepanidae para la fauna Íbero-balear (Lepidoptera: Drepanidae: Drepaninae). – Bol. Soc. Ent. Aragon, 30: 33-36.“, továbbá: „R. MAZEL, J. YLLA & R. MACIA (2002): *Cilix hispanica* PEREZ DE GREGORIO & al., 2002, remarquable espèce morphocryptique nouvelle pour la faune de France (Lepidoptera, Drepanidae). – Revue de l'Association Roussillonnaise d'Entomologie, 11 (3): 81-87.“

– *Hyloicus maurorum* (JORDAN 1931) (Sphingidae): Katalóniából (Spanyolország) lett jelentve JORDI DANTART, JORDI JUBANY & SANTI VIADER, valamint JOSEP YLLA & RAMÓN MÁCIA által. – Ez a taxon eredetileg mint a *Hyloicus pinastri* L. alfaja került leírásra és ezért KARSHOLT & RAZOWSKI 1996-os katalógusában nem szerepel, bár EITSCHBERGER és társai a *maurorum*-ot már 1986-ban faji szintre emelték (lásd lent). Főleg a hím ivarszervek valójában különbözik egymástól jelentősen a *pinastri* és a *maurorum* esetében, de a pete, a hernyó és a báb is. A *H.maurorum* elterjedése északnyugatafrikára (tipuslelőhely), az Ibériai félszigetre és Franciaország délnyugati részére szorítkozik. Azonban Franciaország középső és keleti részén hibridzónákat is találtak, melyek azonban látszólag nagyon keskenyek és stabilak. Talán két félfajról (semispecies) van itt szó, vagy egymástól genetikailag erősen eltávolodott két alfajról (subspecies), melyek a jégkorszak utáni areálkitolódások következtében ismét összetalálkoztak és később talán egyszer arra is képesek lesznek, hogy teljesen összeolvadjanak. Lásd a témával kapcsolatban többek között az Internetben:

http://tpittaway.tripod.com/sphinx/s_mau.htm, illetve az irodalomban: „EITSCHBERGER, U., DANNER, F. & SURHOLT, B. (1989): Taxonomische Veränderungen bei den Sphingiden Europas und die Beschreibung einer neuen *Laothoe*-Unterart von der Iberischen Halbinsel (Lepidoptera, Sphingidae). – Atalanta, 20: 261-271.“

– *Diachrysia chrysitis* (LINNAEUS, 1758) & *tutti* (KOSTROWICKI, 1961) (Noctuidae): Ez a két taxon az adatküldők jelentései alapján lett felvéve, azonban nem teljesen egyértelmű, hogy valóban valamennyi kolléga

megkülönböztetést tett-e a kettő között és nem mindkettőt „*chrysis*“ név alatt közölte. Azonban az egy idő óta a feromonoknál (nemi csalogató anyag) talált különbségek miatt sok lepkész által önálló fajként tekintett „*Diachrysia tutti*“ (= az elülső szárny aranyzöld sávjai egy aranyzöld híddal egymással össze vannak kerestben kötve) taxonómiai helyzete nagyon kérdéses. Feromoncsapdákkal történt alapos vizsgálatok után és morfológiai tanulmányok alapján úgy látszik, hogy legalábbis Svájcban a *chrysis*- és a *tutti*-feromonok messzemenően, de semmi esetre se 100%-osan szelektívek, és úgy az imágók külső morfológiájában, mint az ivarszervekben minden lehetséges átmeneti forma létezik, aminek következtében a fényre repülő lepkéket nem lehet minden kényszer nélkül besorolni, illetve egyértelműen meghatározni. Ez arra mutat, hogy a két taxon egymástól genetikailag még nem teljesen izolált és nemzéképes hibrideket tud létrehozni. Valószínűleg két korábbi alfajról van itt szó, melyek jelenleg sokféle azon az úton vannak, hogy egymással lassan összeolvadjanak. Már URBAHN és LEMPKÉ is gyűjtötték sok évvel ezelőtt a bizonyítékokat az ellen, hogy a *tutti* egy önálló faj lenne, és néhány ezekből közzé is lett annak idején téve. – A témához lásd többek között: „PRIESNER, E. (1985): Artspezifische Sexuallockstoffe für Männchen von *Diachrysia chrysis* (L.) und *D. tutti* (KOSTR.) (Lepidoptera, Noctuidae: Plusiinae). – Mitt Schweiz. Entomol. Ges., 58: 373-391.“, továbbá: „RÉZBÁNYAI-RESER, L. (1985): *Diachrysia chrysis* (LINNAEUS, 1758) und *tutti* (KOSTROWICKI, 1961) in der Schweiz. Ergebnisse von Pheromonfallenfängen 1983-84 sowie Untersuchungen zur Morphologie, Phänologie, Verbreitung und Oekologie der beiden Taxa (Lepid., Noctuidae: Plusiinae). – Mitt. Schweiz. Entomol. Ges., 58: 345-372.“

– *Noctua janthina* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775) & *janthe* (BORKHAUSEN, 1792) (Noctuidae) (A legszembetűnőbb külső morfológiai eltérések a két taxon imágói között: A *janthina* hátsó szárnyának fekete szegélye nagyon széles és teljes szélességében fekete a mellső szegély is. A *janthe* hátsó szárnyán a fekete szegély ezzel szemben sokkal keskenyebb és a mellső szegély a tő irányában széles területen narancssárga marad. Vigyázat: Az eredeti publikációban, MENTZER, MOBERG & FIBIGER, 1991, egy korrekt leírás mellett egy a szerkesztőség hibája miatt felcserélt ábra került nyilvánosságra, ami már sok lepkészt nagyon összezavart!): Ennél a két taxonnál (és a harmadiknál is: „*Noctua tertia* MENTZER, MOBERG & FIBIGER, 1991“) a taxonómiai helyzet messzemenőleg hasonló lehet, mint a *chrysis* és *tutti* esetében. A *janthina*, *janthe* és a *tertia* feromonjait valószínűleg még nem vizsgálta meg senki, de az imágók morfológiája alapján, mint önálló fajok el lettek egymástól különítve. Az elsőnek nevezett szerző (RÉZBÁNYAI-RESER) alapos vizsgálatai után legalábbis a *janthina* és a *janthe* esetében nyomatékkal rá kell mutatni arra, hogy a két taxon között nagyon gyakran található nyilvánvaló átmeneti formák, melyeket semmiféle módszerrel nem lehet megnyugtatóan, kényszer alkalmazása nélkül meghatározni illetve besorolni. Ez azonban valószínűleg a harmadik taxonra (*tertia*) is érvényes. Ezen kívül több ex-ovo tenyésztésnél megállapításra került, hogy egyértelműen *janthe*-nak kinéző anyaállatoktól tipikus *janthe*-utódok és átmeneti formák mellett teljesen karakterisztikus *janthina* lepkék is származtak, még egyazon petecsomókból is (publikáció előkészületben). Egyidejű keresztezési kísérletek azonban nem lettek végrehajtva. – E két taxonnál is a lelőhelyadatok a résztvevők jelentései alapján kerültek be a listába. Azt azonban nem lehet tudni, hogy esetleg nem felcserélve használta-e valaki a neveket (lásd a megjegyzést fent), vagy hogy a két formát valóban megkülönböztette-e és nem mindkettőt *janthina* néven közölte.

„EMN“ ÉS AZ ÉJJELI-LEPKÉ VÉDELEM

Ezzel a rendezvényvel a figyelmet szélesebb körben az éjszakai lepkékre kellene irányítanunk. A nyilvánosságnak meg kellene mutatnunk, hogy ilyen élőlények is léteznek, és hogy ezek milyen hatalmas tömegben veszik ki részüket a természet rendszeréből. Több EMN-résztvevőt elkísértek a lámpázáshoz laikusok is, akik szerettek volna valamit megtudni az éjszakai lepkékről és azok világáról. Ezt a lehetőséget a jövőben még jobban ki kellene használni és ha ez sikerül, akkor az esetről az EMN-központnak egy konkrét jelentést kellene kapnia.

Ezen kívül megpróbáljuk az EMN-rendezvényt különböző országokban úgy szakfolyóiratokban, mint napilapokban valamilyen módon propagálni, és erre kérünk minden más kollégát is, akinek ilyenre valahogy lehetősége lenne. Bárkinek szabad ehhez bármilyen az Interneten vagy valahol nyomtatva megjelent EMN-adatot a forrás megjegyzése mellett felhasználnia.

Könyvek, nyomtatványok és újságcikkek oldalainak ezerein írtak már mindenfelé természetvédelmi problémáról. Ha itt mi is foglalkozunk ilyen kérdésekkel, csak rövidre foghatjuk a szót, és muszáj a lényegre koncentrálnunk.

Mindenek előtt muszáj itt ismételt hangosan a világba kiáltanunk: Az éjszakai lepkéknek is szüksége van ma sokféle aktív védelemre az ember ellen és az ember által. Azonban csak ritkán fordul elő, hogy valahol kizárólag az éjszakai lepkéknek van védelemre szükségük. Rendszerint egész életközösségeket kell védeni, melyekhez az éjszakai lepkék is hozzátartoznak. Azonban az is előfordulhat, hogy ezeknek valamilyen szempontból külön,

speciális védelemre van szükségük, vagy mint indikátorfajok szolgálhatnak, melyek helyzetéből az egész élőhely állapotára következtetni lehet.

Gyűjtési tilalom az éjszakai lepkék szempontjából csak speciális, általános természetvédelem alatt álló, kisebb területeken határos és ésszerű. Egy általános tilalom, melyet ma már több országban alkalmaznak, csak egy politikai látszatintézkedés és messzemenően kontraproduktív. Meg leszünk ez által nyugodtatva, hogy valami „fontosat“ teszünk, és közben az éjszakai lepkefauna pusztulása a háttérben titokban tovább folyik.

- Egy általános gyűjtési tilalom megakadályozza, vagy nagyon megnehezíti a lepkészek kutatómunkáját, akik a múltban többségükben nem hivatásos entomológusok, hanem amatőrök voltak. Ez ma is így van, és biztosan a jövőben is így lesz.
- Egy általános gyűjtési tilalom messzemenőleg megakadályozza a lepkészkutató utánpótlás kifejlődését, ami napjainkban sok országban már nyilvánvalóan érezhető.
- Nem utolsó sorban megakadályozza, vagy erősen megnehezíti egy általános gyűjtési tilalom a lepkészek gyakran a természetvédelem számára is hasznos tevékenységét.
- Nem megoldás minderre az se, ha külön gyűjtési engedélyek kiadásával akarnak valahol ezeken a problémákon segíteni, mert ez egy privát személy számára kellemetlen bürokráciával jár, és rendszerint még fizetni is kell érte, hogy valaki fizetség nélkül kutathasson. Mert pénz a lepkészet kutatásokra különben mindenfelé egy hiánycikk.

Azok az ember által az éjszakai lepkefaunára gyakorolt legszörnyűbb negatív hatások, melyeket meg kellene szüntetni, vagy legalábbis határok közé szorítani, nem a kevés „gyűjtőtől“, vagy kutatótól származnak. Itt csak a legfontosabbnak tartott olyan témákat szeretnénk röviden megemlíteni, melyeket a természetvédelem szempontjából általában, de a természetes éjszakai lepkefauna megóvása érdekében is különös figyelembe kellene venni:

- természetes éjjelilepke-biotópokat mechanikus módon nem tönkretenni vagy megmérgezni,
- nem elősegíteni, hanem inkább megakadályozni a természetes biotópok szétarabolódását,
- természetes biotópok vízfolyásait nem kanalizálni,
- vizek partjainak természetes növényzetét nem kiirtani vagy erősen megváltoztatni,
- természetes nedves területeket nem lecsapolni,
- természetes száraz élőhelyeket nem öntözni,
- természetesen fátlan területeket nem befásítani,
- természetes erdei tisztásokat nem kivétel nélkül betelepíteni,
- természetes erdőket vagy facsoportokat nem kivágni, ha nem telepítenek helyettük újakat,
- akármilyen rét-típusokat nem túlságosan intenzíven művelni, trágyázni és hasznosítani,
- réteket vagy nádasokat soha nem teljes területükön egyszerre levágni (a területileg váltakozó művelés előnyben részesítendő),
- kisterületű természetvédelmi területek „gondozása“ ürügyén a területen nem legeltetni,
- sövényeket és az erdőszéli vegetációkat nem kipusztítani,
- az erdők természetes aljnövényzetét és az erdei tisztások vegetációját nem kiirtani,
- nem ültetni külföldi, de még „tájidegen“ fákat és bokrokat se,
- nem ültetni olyan fákat és bokrokat, melyek nem felelnek meg egy biotóp általános jellegének,
- nem elősegíteni erdei monokultúrák kialakulását,
- nem elősegíteni teljesen egyidős erdőállományok kialakulását (a fák korbelt változatossága előnyös),
- az erdőkből az elhalt, vagy kiöregedett fákat nem kivétel nélkül eltávolítani,
- nem tűrni a vadállomány túlságos elszaporodását, se nyílt, se erdős felületeken,
..... és ami az éjszakai lepkéket különösen érinti:
- nem szerelni fel általános közvilágítást természetes élőhelyek közelében vagy belsejében, vagy a már meglévőket megszüntetni ill. erősen leredukálni. – Ez a jelenség, amely pár évvel ezelőtt „fényszennyeződés“ néven került be a szakirodalomba, az elmúlt 100 év leforgása alatt fokozatosan egy jelentős problémává vált és biztosan erősen befolyásolja az éjszakai lepkék aktivitását. Ezen a téren azonban elsősorban nem a fény vonzóereje a veszélyes, mert az állatok nem repülnek nagy távolságból a fényre. A legveszélyesebb ebből a szempontból az olyan állatok általános zavarása (mozgásuk, táplálkozásuk, szaporodásuk), melyek sötétséget igényelnek, és a közvetlenül vagy szórtan (diffúz) megvilágított helyekről ezért fokozatosan eltűnnek.

Mindezeknél a törekvéseknél, akár helyi, akár nemzeti vagy nemzetközi szinten, meg kell azonban tanulni azt, hogy az ember következetes, célratoró és kitaró legyen. De azt is meg kell tanulni, hogy mértéket tudjunk tartani, hogy legalább is egyelőre kompromisszumokkal is meg legyünk elégedve, hogy megpróbáljuk a problémákat agresszió nélkül, összefogással megoldani. Nem a gazdák ellen, nem az erdészek ellen, nem a

területek tulajdonosai ellen, nem gyárak, utak vagy sínek ellen, hanem amennyire lehetséges ezekkel közös nevezőre jutva.

Csak ha a figyelmet mindig és mindenütt ezekre a problémákra tereljük, akkor reménykedhetünk abban, hogy fáradozásaink előbb vagy utóbb gyümölcsöt hoznak. Akkor is, ha talán nem sikerül mindent optimálisan megoldani, és ha az éjszakai lepkék fáradozásainkért nem lesznek hálásak. De megmaradnak, mégpedig nekünk lepkegyűjtőknek és –kutatóknak is!

TERVEK AZ „EMN“ JÖVŐJÉVEL KAPCSOLATBAN

Ezután a jólsikerült pilótprojekt után ésszerűnek tűnik, hogy a rendezvény évente egyszer a jövőben is megszervezésre kerüljön. Azt az ötletet, hogy évente két- vagy háromszor is, különféle technikai és érzelmi okokból elvetettük. Ilyen ok például, hogy ezzel a ráfordítandó munka túl nagy és alig elvégezhető lenne, mivel a szervezéshez és a kiértékeléshez nem állnak rendelkezésre teljesállású munkatársak. De például azt is szeretnénk megakadályozni, hogy e rendezvényből egy unalmas, „mindennapi“ tevékenység legyen.

Ebben a szellemben szeretnék a 2005.-2007.-es évekre itt azonnal három következő „Európai Lepkék Éjszakáit“ meghirdetni. Emellett a meghívó az Interneten is időben nyilvánosságra lesz hozva. Amennyire lehetőségeink megengedik értesíteni fogunk e-mail útján, vagy postai úton is ahány kollégát csak lehet.

Alapos meggondolás után a következő három időszak lett kiválasztva:

2005: július 1.-3.

2006: április 28.-30.

2007: október 12.-14.

Ebben mindenképp előtérbe kerülnek a következő meggondolások lettek figyelembe véve: 1) a lámpázáshoz alkalmas holdfázis, 2) hétvégi dátumok (péntek-szombat-vasárnap), 3) erősen különböző éjszakai lepke-együtteseket felmutató időszakok (egyrészt bizonyos változatosságot akarunk ezzel elérni, másrészt a program összefajlistáját tavasszal és ősszel repülő fajokkal is gazdagítani).

A szervezés és a kiértékelés nagy erőfeszítésekkel jár. Ezért szeretnénk bizonyos földrajzi területeken, vagy az egyes országokban, felelős munkatársakat találni („EMN-Ambassador“). Ezek egyrészt aktivizálhatnak, szervezhetnek és koordinálhatnak a saját területükön, másrészt összegyűjthetik a jelentéseket, valamint amennyire lehet, felülvizsgálhatják és a központi összesítésre előkészíthetik ezeket. Jelentkezéseket szívesen veszünk, ha valamelyik országban még nem lenne „EMN-Ambassador“. A felelősöknek muszáj tudniuk országuk hivatalos nyelve mellett angolul vagy németül (vagy magyarul), illetve képeseknek lenniük valamelyik nyelven történő levelezésre és rövidebb szövegek az országuk hivatalos nyelvére történő lefordítására. A kiválasztott EMN-nagykövetek neve és az esetleges üres helyek az EMN-Internetoldalakon (lásd lent) állandóan megtalálhatók lesznek.

FELHÍVÁS

Arra kérünk minden európai éjjeli-lepke gyűjtőt és specialistát, akik ezeket a sorokat olvassák, hogy:

- 1) vegyenek aktívan részt a tervezett rendezvényeken,
- 2) az adatokat lehetőleg a megadott táblázatba vezessék be, és pedig hiánytalanul,
- 3) az általuk ismert kollégákat időben tájékoztassák a rendezvényekről, és hogy
- 4) megkíséreljenek más kollégákat meggyőzni a rendezvényen való részvétel fontosságáról.

ÉJJELI-LEPKE GYŰJTŐK! - HOL VAGYTOK?

Nyomatékkal rá kell mutatnunk itt arra, hogy a résztvevők látszólag magas száma (154) ezen a messzemenőleg kényszer nélküli, nemzetközi, lepkészeti rendezvényen tulajdonképpen relatív és egy kicsit csalódást keltő. Nagyon sok lepkész az „1. Európai Lepkék Éjszakája“ felhívásra egyáltalán nem reagált, sokan még a rendezőbizottság legközelebbi ismeretségi köréből se. Jóllehet nagyon sokan közvetlenül értesítve lettek, és egy ismeretlenül magas száma a lepkészeknek közvetve, az internetoldalakon keresztül, vagy kollégáktól, tudomást szerezhetett erről.

Talán egyeseknek személyes, vagy hivatalos okokból valóban nem volt idejük erre, bár egy háromnapos időszak keretén belül egy ilyen probléma tulajdonképpen megoldható lehetett volna. Talán egyesek nem vették a felhívást komolyan, bár mi a célokat világosan fogalmaztuk és komolyan gondoltuk. Talán egyesek sajnálták a fáradságot, jóllehet nem volt másról szó, mint arról, hogy egy táblázatot kitöltsenek és az EMN-központnak

megküldjék, ha már úgyis alkalmanként mindig valahol személyesen, vagy csapdával éjszakai lepkéket gyűjtenek, vagy megfigyelik őket és az eredményeket feljegyzik. Többen az állítólag rossz időjárás miatt nem vettek részt, bár jól ismert, hogy rossz időben sokszor nagyon jó eredményeket lehet elérni a lámpázással. Ezúttal is voltak jó példák erre. Egy éjjeli-lepkésznek muszáj a jó eredményekért néha komolyan „megszervenvednie“!

Nagyon reméljük, hogy ez az első próbálkozás és annak kiértékelése után sok olyan európai lepkész, aki nem vett részt azon, világosan észreveszi, hogy a neve nem került megemlítésre egy támogatásra méltó, mély értelmű, tudományos, nemzetközi kollegiális lepkész rendezvényt kapcsolatban. Reméljük, hogy a tervezett további „Európai Lepkék Éjszakái“ még több lepkészt indítanak meg abban az irányban, hogy azokon aktívan részt vegyenek, és hogy esetleg még az érdeklődő kívülállóknak is egy bepillantást lehetővé tegyenek. Ezt még akkor is reméljük, ha ezzel a felelősöknek a szervezés és a kiértékelés esetleg sokkal nagyobb fáradságot és munkát jelentene.

A LEGFONTOSABB CIMEK

Itt következnek a legfontosabb címek, melyeken jelenleg az „1. Európa Lepkék Éjszakáiról“ (2004), illetve előreláthatólag a további tervezett ilyen rendezvényekről is, tájékozódni lehet:

„Szalkay József Magyar Lepkészeti Egyesület”

<http://lepidoptera.fw.hu>

„European Moth Nights / Europäische Nachtfalternächte“

<http://www.european-moth-nights.ch.vu>

KÁDÁR Mihály

Zoványi J. u. 19/B/9, H-4033 Debrecen (Ungarn)

kadar.mihaly@mail.vpop.hu

inachis@axelero.hu

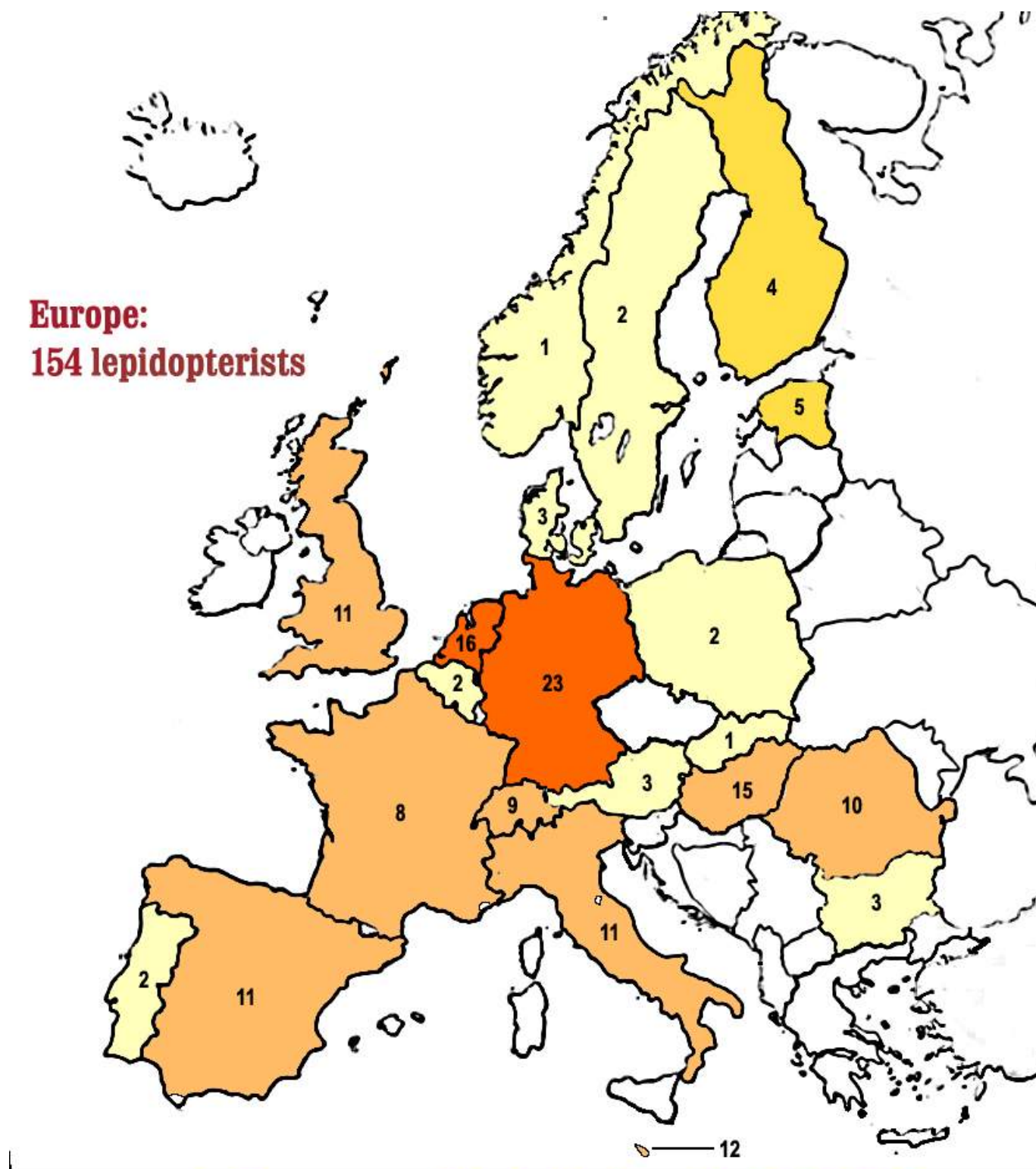
RESER Ladislaus (vagy RÉZBÁNYAI László)

Natur-Museum Luzern, Kasernenplatz 6, CH-6003 Luzern (Schweiz)

ladislaus.reser@lu.ch

http://www.geocities.com/reser_entomologie

1. térkép: Az „1. Európai Lepkék Éjszakái 2004” résztvevőinek száma az egyes országok szerint.

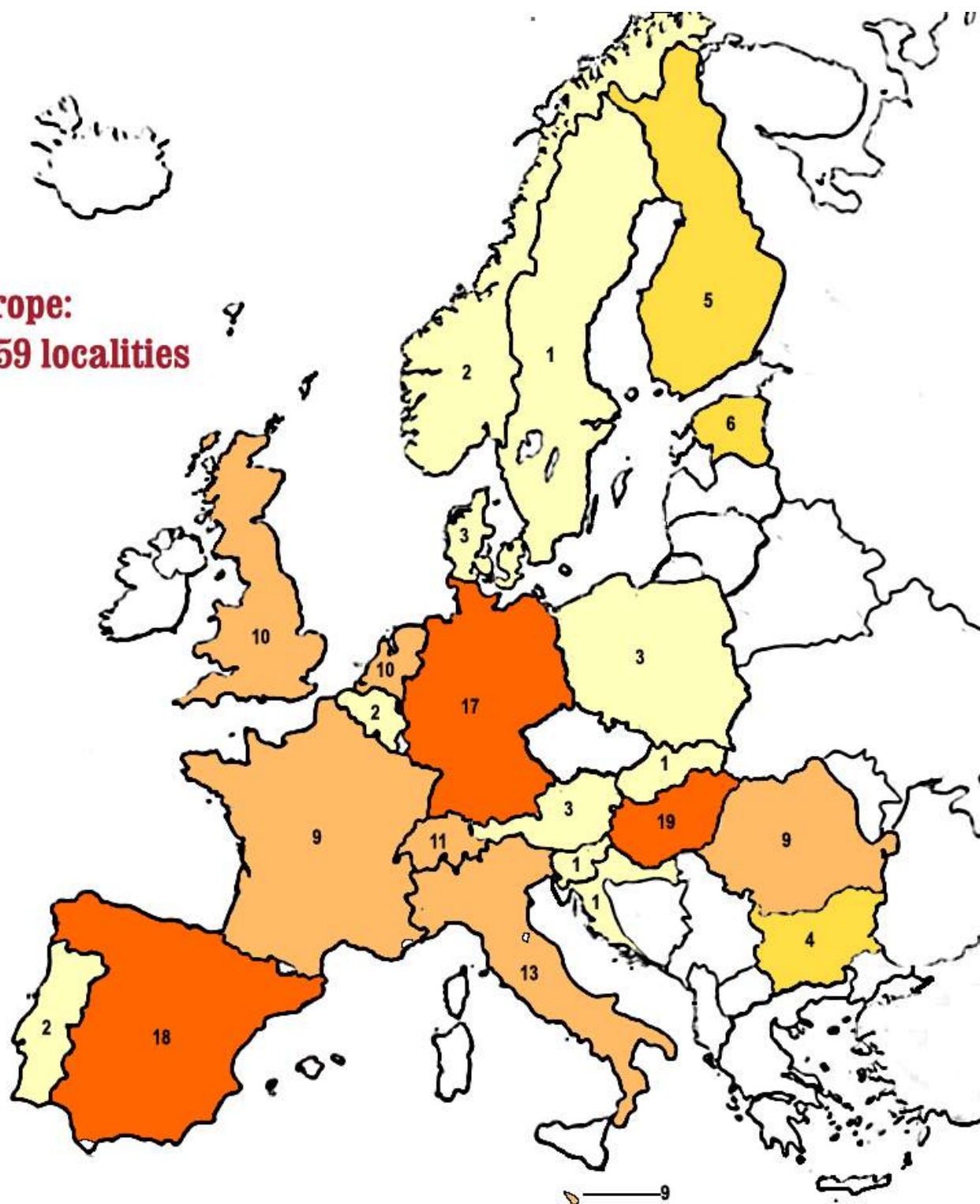

1. European Moth Nights 13-15.8.2004

Map 1. Number of lepidopterists

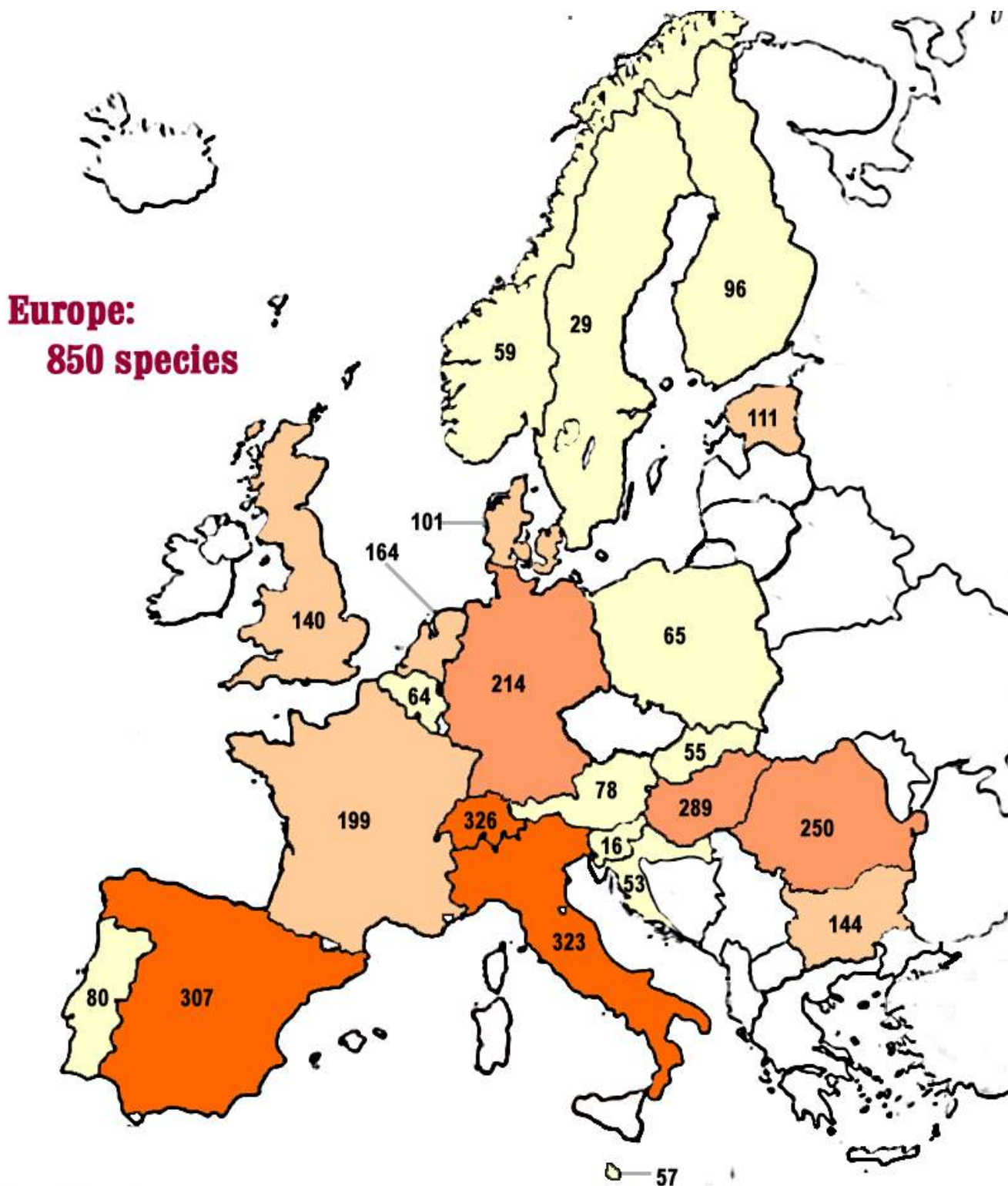
2. térkép: Az „1. Európai Lepkék Éjszakái 2004” alkalmából jelentett lelőhelyek száma az egyes országok szerint.

**Europe:
159 localities**

1. European Moth Nights 13-15.8.2004
Map 2. Number of localities

3. térkép: Az „1. Európai Lepkék Éjszakái 2004” alkalmából jelentett Macrolepidoptera-fajok száma az egyes országok szerint.

1. European Moth Nights 13-15.8.2004
Map 3. Number of species

Seiroku SAKAI (1925-2004), a Daito Bunka University (Tokió) professzora eltávozott az élők sorából. Bár a növényvédelmi rovartan több területén dolgozott, mégis nevét legismertebbé a fülbemászó-félékkel (Dermaptera) kapcsolatos széleskörű munkája tette. Különösen hasznos szolgálatot tett a szakterületen dolgozóknak az általa szerkesztett DERMAPTERORUM CATALOGUS vaskos köteteivel, amelyekben – nehezen hozzáférhető – régi és új cikkek fotokópiáit is egybegyűjtötte, közölve számos típus- és egyéb példány színes fényképét is. 1970–1996 között 31 kötete jelent meg. A FORFICULINA sorozatnak 1997–2000 között 6 kötete látott napvilágot.

Nemzetközi rovarani konferenciák gyakori résztvevője volt, feleségével együtt. Átutazóban Magyarországon is többször tett látogatást a Természettudományi Múzeumban és a Növényvédelmi Kutatóintézetben. Hiánya a Dermapterorum Catalogus hasznos köteteinek elmaradásával már is érezhető.

Dr. Nagy Barnabás

ADATOK MAGYARORSZÁG HÁRTYÁSSZÁRNYÚ-FAUNÁHOZ (HYMENOPTERA)

Sípos Bánk Botond
H-6331 Foktó, Fő u.79.

Az elmúlt években az ország különböző tájain végeztem rovarmegfigyeléseket; elsősorban hártváásszárnyúakat kerestem, A cikkben szereplő hártváásszárnyú rovarok a gyűjteményemben találhatóak, a védett fajokat elfogásuk és meghatározásuk után szabadon engedtem.

Sceliphron destillatorium (Illiger, 1807) – A gyakori lopódarazsak sárgyűjtögető munkáját tanulmányoztam 1996. VII. 8-án Érden, a Parkváros egyik utcájában, amikor hirtelen a *Chalybion femoratum* (Fabricius, 1802), az acélkék lopódarazs egy példánya szintén a víztócsa szélére telepedett. Teste sötét acélkékesen csillog, reptében szinte feketének látszik. Lábai vörösek. Ivadékai számára megbénított pókokat halmoz fel sárból készített fészkekben. A xerotherm biotópok lakója s ennek megfelelően csak a déli, legmelegebb órákban aktív. 2003. VII. 2-án a Bükk északi oldalán fekvő kicsiny faluban, Radostyánban is észleltem az acélkék lopódarazsat, amint egy épület padlásterébe naponta többször is besurrant. Ritka, hazánkban csupán néhány lelőhelyről ismerjük (Józan 1985). Egyébként Dél-Európában és Nyugat-Ázsiában él.

Sceliphron curvatum (Smith, 1870) – A barnalábú lopódarazs terjeszkedéséről a Rovarász Híradó 2001. áprilisi számában olvashattunk. Előnyomulását jelzi, hogy azóta Bács-Kiskun megyében Gemencen (Dusnok: Lenesi-erdő) és a Vadkerti-tó partján (Soltvadkert) is gyűjtöttem 2002 júniusában. A barnalábú lopódarazs elérte az Északi-középhegységet is. 2003. VII. 9-én a Bükk északi oldalán, Radostyánban egy nőstény példányt gyűjtöttem.

Megascolia maculata maculata (Drury, 1773) – Az óriás-törösdarazs egy példányát figyeltem meg 2002. VI. 9-én Érden, a Mester utcában, amint egy garázs padlásteré körül repkedett. Röptében is könnyen felismerhető a potrohát díszítő négy, nagy sárga foltról, mely élesen elüt sötét színű, dúsan szőrözött testétől. Testhossza a 40 mm-t is meghaladhatja. Orrszarvúbogarak lárváit kutatja fel, s ezekbe helyezi petéit. Korábban főleg az Alföldön fordult elő, mára sajnos a kipusztulás szélére jutott.

Protichneumon pisorius (Linnaeus, 1758) – A védett nagy szenderfűrkész jelenlétét az érdi Parkvároshoz közeli kevertlombú erdőkben észleltem 1996. V. 26-án. Szárnyai füstösek, fekete torából feltűnően emelkedik ki a sárga pajzsocska, potroha vöröses barna. 2002. IX. 6-

án a kora ősszel virágzó borostyánon Foktón, a kertünkben is megfigyeltem, valamint 2002. VII. 4-én Zubogy (Borsod-Abaúj-Zemplén megye) határában podagrafüvön.

Foktó darázsfaunája rendkívül gazdag, a kaparódarászfajok (Sphecidae) nagy mértékű egyezést mutatnak a Kiskunságban feltárt fajokkal.

Larra anathema (Rossi, 1790) – A tücsökölő az egyik legnagyobb kaparódarásunk. 24 mm hosszú, robusztus megjelenésű faj. Teste fekete, potrohának 1–2. szelvénye élénk piros, lakkfényűen csillog, szárnyai pedig füstösek. 4 példányt gyűjtöttem. Foktói kertünkben, hársfa alatt: 1997. VII. 17-én és 1999. VII. 25-én. Egy kalocsai húsboltban is fogtam egy példányt, ahová valószínűleg szállítóládákkal került be, 2002. VII. 11-én. Soltvadkerten, a Vadkerti-tó partján, fücsomók között leltem rá a tücsökölőre, 2003. VI. 14-én.

Sphex funerarius (Gussakovskij, 1943) (= *S. rufocinctus* Brullé, 1832) – A szöcskeölő darazsak tömeges fészkelését észleltem 2002 nyarán Foktón, a Duna parti nyárfairtáson. Ez a kaparódarászfaj május végétől szeptember közepéig tevékenykedik, nevezetesen szöcskéket halmoz fel földi üregeiben utódai számára. Palearktikus elterjedésű, melegkedvelő állat. A forró, csapadékszegény nyár kedvezett a sáskák, szöcskék elszaporodásának, a laza, homokos talaj pedig remek fészkelő lehetőséget biztosított a földi fészkek kikaparásához. Noha a faj bekerült a védett fajok hivatalos jegyzékébe, becslésem szerint a mintegy 1 km hosszú irtáson kb. 150–200 szöcskeölő osztozkodott. Előfordult, hogy egy 2 négyzetméteres területen kolóniaszerűen építették ivadékbölcsőiket és 10–15 homokba vájt üreget is megszámláltam. Itt is, ott is veszekedő darazsakat láttam, mert folyton a megbénított szöcskéken marakodtak a nőstények. Rendszerint egy „nevető harmadik” távozott sebesen rohanva, lábai között a zsákmányállattal, hogy mihamarabb a saját odújába cipelhesse azt, s ott petéjét ráhelyezhesse. Mihelyt egy újabb darázs érkezett zöld vagy barna színű nagy szöcskével, landolás után azonnal megtámadták a többiek, és általában el is vették tőle a prédát. Hím szöcskeölőket jórészt az aranyvessző és a selyemkóró virágzatán láttam, amint nektárral táplálkoztak.

Prionyx kirbii (Van der Linden, 1827) – Karcsú sáskairtó, az irtás jóval ritkább lakója, mely szintén a homokos talajokat kedveli. Megbénított sáskákat hord ivadékbölcsőibe, de nem alkot kolóniákat, mint a szöcskeölő. Kisebb termetéről és a hátlemezeit díszítő vékony, fehér szegélyről ismerhetjük fel. Meleg és szárazság kedvelő faj.

Az alábbiakban a kicsiny termetű, fekete színű kaparódarazsakat említem meg, melyek közül Koltai Tünde kolléganőm 3 fajt gyűjtött Foktón: *Stigmus solskyi* (Morawitz, 1864) – nagyszárnyjegyű kaparódarázs; *Spilomena troglodytes* (Van der Linden, 1829) – tripszölő darázs; *Nitela spinolae* (Latreille, 1809) – Spinola-darázs. Mindhárom faj meleg- és szárazságkedvelő, ritkák, csak néhány helyről ismerjük őket. Előszeretettel látogatják a gyümölcsfák leveleit, ahol a levéltetvek által kibocsátott mézharmatot fogyasztják. Megtámadásuk annál is inkább figyelemre méltó, mert csupán 2,5–5 mm-es fajokról van szó. Koltai Tünde a Spinola-darazsat 2003. júniusában kiszáradt fatörzsen Soltvadkerten is gyűjtötte, én pedig a kertünkben szüette kerítésekén kémcsővel fogtam belőlük. Eddig 8 lelőhelyét ismertük Magyarországon (Józan 1985). A tripszölő darazsat 2002 szeptemberében Siófokon, kiszáradt nyárfatörzseken együtt is gyűjtöttük. Júniustól szeptemberig mindhárom faj – habár kis egyed számban –, de rendszeresen megtalálható Foktón. A kiszáradt fatörzsek biztosítanak számukra megfelelő élőhelyet, mert az elhagyott szűjáteratokban építik fészkeiket.

Rhopalum coarctatum (Scopoli, 1763) – A fekete szítás foktói előfordulásának megerősítése szintén kolléganőm érdeme. Júniustól szeptemberig minden évben megtalálható. Szüette gerendákban észleltük jelenlétét, valamint gyümölcsfák leveleiről gyűjtöttük, ahol mézharmatot nyalogattak. Eddig 9 helyen gyűjtötték hazánkban (Józan 1985).

Ammoplanus handlirschi (Gussakovskij, 1931) – A törpe kaparódarázs mindössze 2,5–3 mm-es nagyságú. Szárnyjegye feltűnően nagy és világossárga színű. Hazánkban igen szórványosan, főleg hegy- és dombvidékeinken került elő. 2002 májusában foktói kertünkben találok 4 példányával, melyek téglakerítés repedéseiben építették ivadékbölcsőiket.

Ectemnius fossorius (Linnaeus, 1758) – Az óriás-szitásdarazsat 2002. IX. 3-án a kertünkben virágzó borostyánról gyűjtöttem. A szitásdarazsakra jellemzően fekete-sárga mintákkal gazdagon színezett faj, hossza 18 mm. Erdőkben fordul elő, hideg- és nedvességkedvelő, ritkább faj.

Batazonellus lacerticida (Pallas, 1771) – A pompás útonállódarázs a pókölődarázs-félék (Pompilidae) családjának képviselője. Védett faj. Termetével, erőteljes mozgásával feltűnést kelt, amikor megjelenik az irtás homokos talaján. Szárnyai sárgán füstösek, egész teste fekete, de potrohán, torán és fején sárga pontokat és vonalakat visel. Remegő szárnyakkal s csápokkal pókokat kutat fel, majd bénító szúrásával mozgásképtelenné teszi őket, ezekkel táplálja utódait. Foktón 2002. augusztusában figyeltem meg. Ha óvatosan mozgunk, elég közel enged magához, s ekkor tanulmányozhatjuk fészeképítő tevékenységét.

Megabombus argillaceus (Scopoli, 1763) – A délvidéki poszméh egyike a legszebb dongóinknak. Tora sárga, közepén fekete szalaggal, potroha teljesen fekete, szárnyai lilásan füstösek. Védett faj, mely főként a mediterrán vidékek lakója. A Vörös Könyv a kipusztulás közvetlen veszélyébe került fajok közé sorolja. Tapasztalatom szerint ritkasága ellenére minden évben, áprilisban, májusban előfordul Foktón. A megfigyelt példányok harangvirágon, orgonán és lóherén fogyasztották a nektárt.

A bogárölődarázs-félék (Bethylidae) rejtett életmódot folytatnak. Kora tavasztól – de néha már január végétől – november végéig megtalálhatjuk őket fakerítéseken, épületfalakon, gerendákon, valamint gyümölcsfákon és a fűben. Egyes fajok a lámpafényre is repülnek nyári estéken. Jórészt bogarakban, lepkehernyókban élőködnek. Mozgásuk rendszerint gyors, határozott. Veszélyt sejtve, vagy hálóba kerülve minden lehetőséget megragadnak az azonnali menekülésre, ezért begyűjtésükkor ébernek kell lennünk. Legtöbbjük fekete vagy sötét barna színű, néhány milliméter nagyságúak. Szárnyerezetük meglehetősen redukált, rendszerint megtaláljuk a zárt középsejtet és középaltati sejtet. Ezekhez olykor szintén zárt járulékos sejt csatlakozik. Az európai fajokra jellemző a nyitott sugarsejt. Sok szárnyatlan, hangyaszerű faj akad közöttük, olykor csökevényes szárnyú fajokra akadhatunk. Mindkét ivarnál előfordulnak szárnyatlan alakok. Tapasztalatom szerint nyáron és ősszel a déli, legmelegebb órákban a legtevékenyebbek. Számos faj nőtényének szúrása heves fájdalmat okoz. A bogárölődarazsak közül most két fajt említek meg:

Bethylus cephalotes (Förster, 1860) – Elsősorban szárnyerezete alapján határozhatjuk meg. Teste fekete, 3-4 mm hosszú. A fejlett szárnyakkal rendelkező fajok közé tartozik. Foktói gyűjtési időpontok: 2000. VIII. 12., 2000. IX. 20., 2000. IX. 26., 2000. X. 16., 2000. X. 25., 2000. XI. 9., 2000. XI. 14., 2001. II. 9., 2001. III. 12., 2001. IV. 18., 2001. X. 31., 2001. XI. 8., 2002. I. 29., 2002. II. 2., 2002. X. 23.

Pristocera depressa (Fabricius, 1805) – A nagy bogárölődarázs a legtermetesebb a hazai fajok között. Színe fekete, potrohának eleje azonban piros. A nőtény barna színű és szárnyatlan. 2002.X.8. és XI.27. között a foktói töltésen fűhálózással 80 egyedet gyűjtöttem a gát kelet felé néző, naposabb oldalán. Csak hímeket találtam; a nőtények sokkal ritkábban kerülnek elő, mint a hímek. A Magyar Természettudományi Múzeum Hymenoptera Gyűjteményében is mindössze három nőtényre bukkantam: 1934. III. 28., Túrkeve (leg. Balogh J., det. Móczár L., coll. Móczár M.), valamint: évszám nélkül, III. 28., Kalocsa (leg. Thalhammer J.), és egy példány évszám és hely nélkül, IV. hónapból. E faj esetében nagy ritkán előfordul, hogy az 1–3. potrohszelvény is fekete, és a szokásos piros szín helyett csak halvány nyomokban lelhető fel némi bordó színárnyalat. 2003. X. 13-án ugyancsak a gáton egy teljesen piros potrohú egyed fűhálóztam. Kora tavasszal (márciusban-áprilisban) lehet velük ismét találkozni. A szakirodalom szerint a hímek testhossza 7–9 mm között mozog, azonban az általam begyűjtött egyedek között 5,5 mm-es és 11 mm-es példány is megtalálható. A nagy bogárölődarázs pattanóbogarakban (Elateridae) élőködik. A Magyar Természettudományi Múzeum Hymenoptera Gyűjteményében a következő adatokat találtam

a nagy bogárölődarázs hímjeire vonatkozóan: évszám nélkül, III. 28., Kalocsa (leg. Thalhammer J.) és 1988. X. 16., Balatonkenese, Sósi-rétek (leg. Podlussány A.). A Fertő-Hanság Nemzeti Park meghatározatlan anyagában az alábbi adatokra leltem: 1995. IX. 27., Mosonszolnok (leg. Rozner I.), 1995. X. 12., Lébény, legelő (leg. Podlussány A.), 1996. IV. 18., Újronafő (leg. Podlussány A.)

Szintén igazi ritkaságnak számítanak az ollósdarázsfélék (Dryinidae). Ollóik segítségével néhány milliméteres kabócalárvákat ragadnak meg, és ezekre helyezik petéiket. Ektoparaziták. A nőtény ollósdarázs, miután elkapta, hirtelen szúrásával megbénítja áldozatát, majd rendszerint felviszi egy lehajló fűszálra. Fejjel lefelé helyezkedik el úgy, hogy hátulsó lábaival a fűszálba kapaszkodik, míg ollós lábaival a kabócalárvát tartja. Miután petéjét elhelyezte rajta, a lárva mocorogni kezd, majd rövidesen egészen magához tér a szúrás okozta kábulatból, és folytatja megszokott életét. A megfertőzött kabócalárvákat könnyű felismerni, mert hátukon, vagy potrohukon kidudorodnak a darázs fejlődő lárvái. Legeredményesebben réteken gyűjthetjük őket fűhálózással áprilistól októberig. Sok faj nőténye szárnyatlan, számos fajnál az előtor feltűnően megnyúlt.

Gonatopus lunatus (Klug, 1810) – A karcsú ollósdarázs nőtényeit hangyafészekből, vagy annak közvetlen közelében gyűjtöttem. Kertünkben, ahol a járdaszegély épületfallal található, számos hangyafészket lehet találni. Az itt tenyésző fűcsomók búvóhelyet nyújtanak a hangyáknak és a velük élő ollósdarázsaknak, melyeket leginkább a fűszálakon lehet észrevenni. 2003. augusztusában előfordult, hogy egyszerre 10 egyedet számoltam meg. A nőtény határozóbélyegei: homloka homorú, az arc, tarkó, előhát rozsdabarna. Rágói, valamint a csápnyél alsó oldala fehér. Foktői gyűjtési időpontok: 1999. X. 30., 1999. X. 31., 2000. IX. 2., 2001. VI. 24., 2001. VIII. 29., 2002. IX. 6., 2002. IX. 11.

A kúpféjűdarázsfélék (Embolemidae) egyetlen európai képviselője az *Embolemus ruddii* (Westwood, 1833), az őszi kúpféjűdarázs. Három hím példányát gyűjtöttem Foktón a Duna töltésén, fűhálózással 2002. XI. 12-én és XI. 15-én. A Magyar Természettudományi Múzeum Hymenoptera Gyűjteményében további két példányt találtam a meghatározatlan anyagban, melyeket a Fertő-Hanság Nemzeti Parkban gyűjtöttek: 1 hím, 1995. IX. 27., Lébény, Tölösi-erdő, nyíres (leg. Podlussány A.), és szintén 1 hím, 1995. X. 11., Lébény, Tölösi-erdő, nyíres, (leg. Podlussány A.). A hazánkban az elmúlt 110 évben gyűjtött példányok száma tehát 23, melyekből 9 példány Foktón került elő az eltelt 4 esztendőben.

Ezúton is kifejezem hálás köszönetemet Dr. Móczár László professzornak, aki önzetlen szakmai segítséggel cikkemet revideálta.

Irodalom: Józán Zs. (1985): Dél-Dunántúl kaparódarázs (Hymenoptera, Sphecoidea) faunájának alapvetése. A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve 29.

[Merkl Ottó alelnök megjegyzése: Szerintem az óriás-törösdarázs helyenként és időnként manapság is meglehetősen gyakori a Duna-Tisza közén. 2003. és 2004. nyarán az ócsai és a táborfalvai lőtérén számos alkalommal láttam a mezei iringó virágzatán táplálkozó imágókat. Egy példány az autóm nyitott ablakán is berepült. Rahmé Nikola tagtársunk szerint a budapesti Városliget játszóterének favára körül is repkednek óriás-törösdarázsak.]

Bogármúzeum Teklafaluban

A Teklafaluban (Baranya megye) alakult „Bogármúzeum” ez év márciusában mutatkozik be, egyelőre állandó kiállítási épület híján a barcsi Dráva Múzeumban. A bemutató igyekszik a tudományos kutatás, a természetvédelem és az egzotikus tájak látványos rovarfajainak

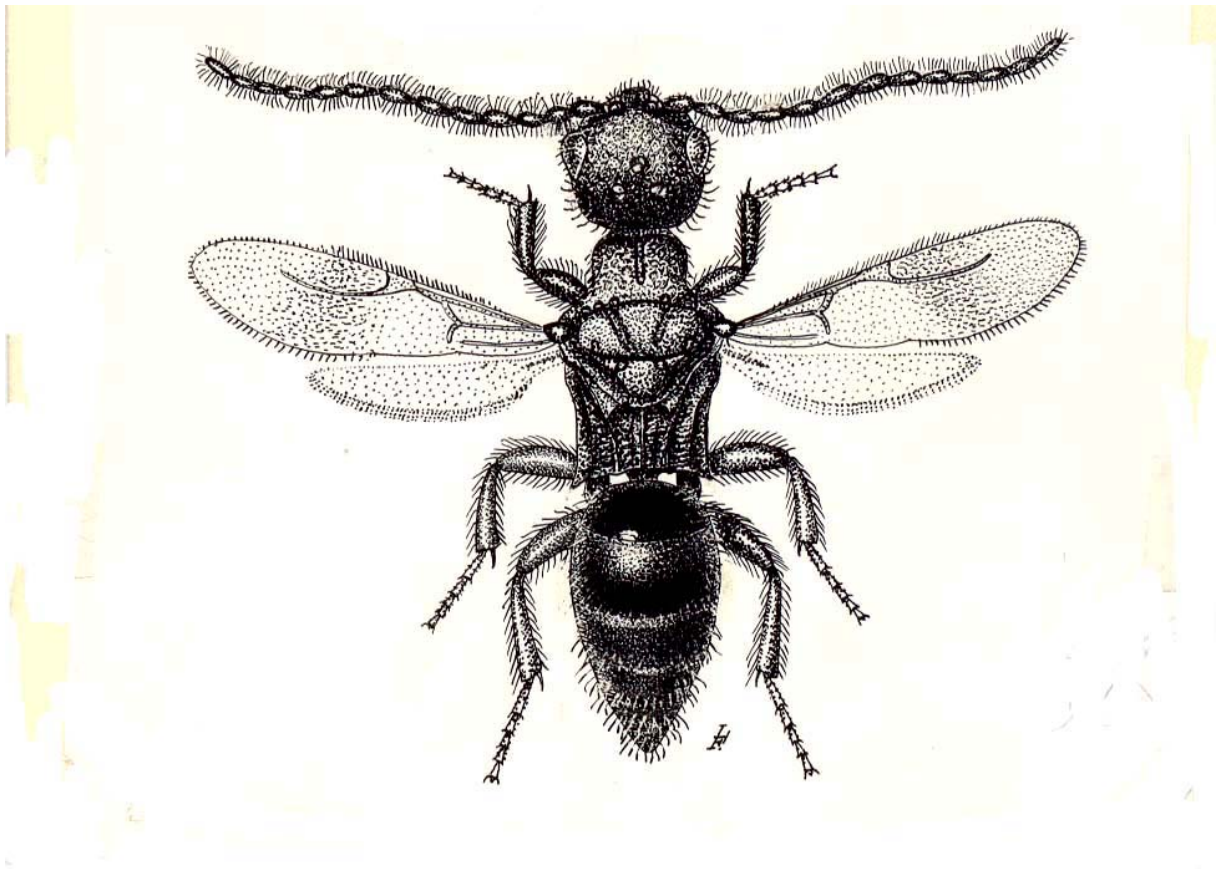
közzétételén keresztül népszerűsíteni a rovarokat. A kiállítás 2005. március 3–tól május 3–ig látogatható, majd az anyag a sellyei Kiss Géza Múzeumba kerül.

Sár József, Teklafalu

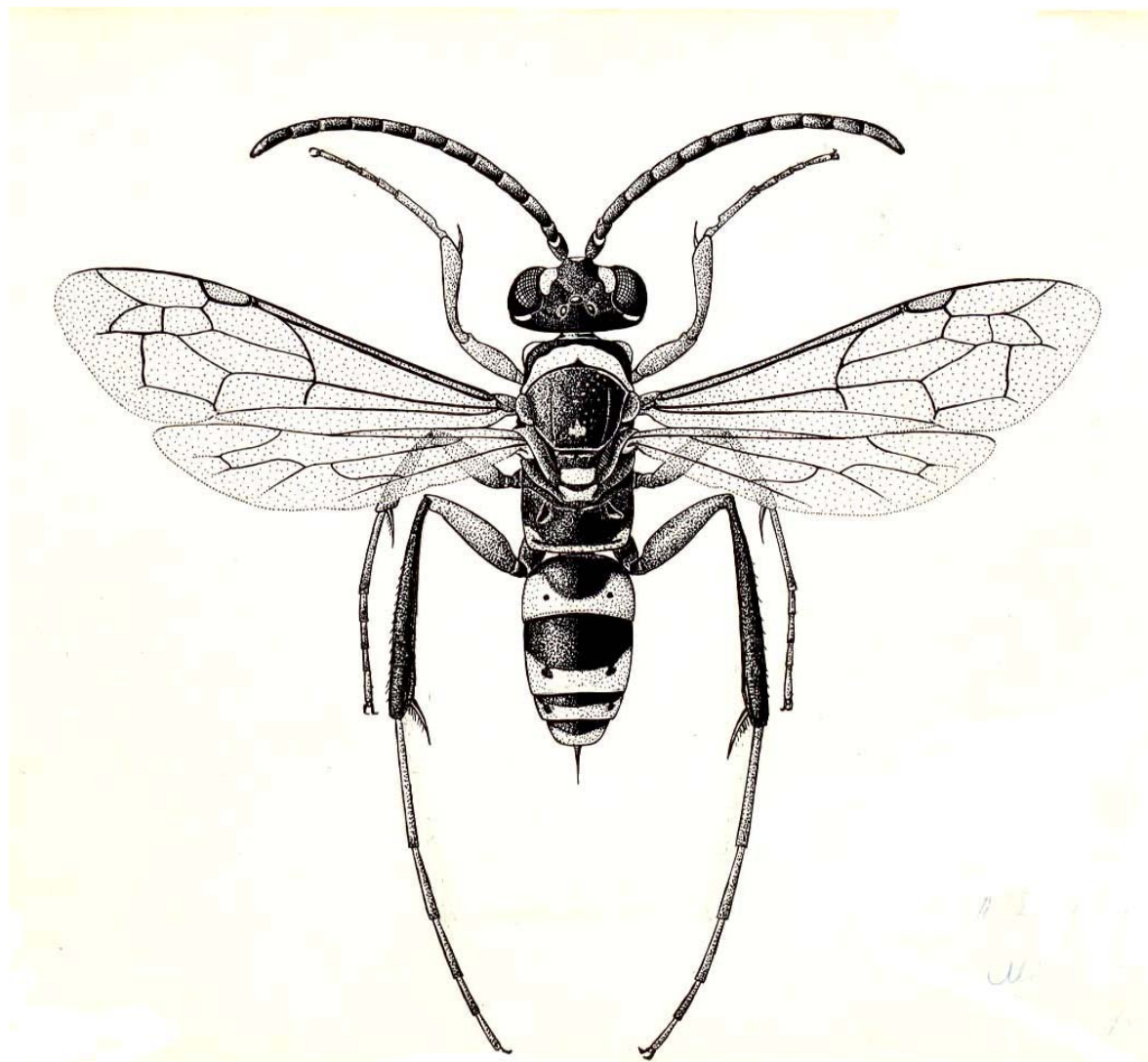
Rovarász szakkör a kétújfalui (Baranya megye) Konrád Ignác Általános Iskolában

2005 januárjától újraindult a természetvédelmet és a környezet természeti értékeit bemutató foglalkozás. Korábban (1989-től) a terület koleopterológiai feltárásában 12 tanuló már részt vett a „kisbogarász” szakkör keretein belül. A 6 évig tartó feltárásról 2 tudományos, és több ismeretterjesztő cikk látott napvilágot. A szakkört Sár József vezeti, a teklafalui „Bogármúzeum” alapítója. A foglalkozáson terepi és laborkörülmények közt ismerhetik meg a fiatalok a környezet rovarvilágát, védett és védelemre érdemes lelőhelyeit. A szakkör bemutató gyűjteményt tervez létrehozni Kétújfalu és környéke bogárfaunájáról az iskola számára, és részt vesz a terület tudományos kutatásaiban is.

Sár József, Teklafalu

Metrionotus szelenyii Móczár, 1970

Ceropales bicoloripes Móczár, 1967